

סיכומי הדינים העולים
ממסקנת הגמרא

הוצאה מיוחדת לרגל לימוד
מסכת מכות בדף היומי
ניסן תשפ"ה

© כל הזכויות שמורות

ניתן לקבל את ספרי למסקנא על שאר מסכתות הש"ס במהדורה דיגטלית. יש לשלוח אימייל למערכת הממוחשבת, ולכתוב את שם המסכת בשורת הנושא, המערכת תשלח באופן אוטומטי הודעה חוזרת בצירוף המסכתא הנבחרת.

כתובת המייל של המערכת הממוחשבת:

LEMASKANA1@GMAIL.COM

לכל הערה על עניני הספר, וכן לתרומות והנצחות לחלוקת הספרים, יש לפנות לדואר אלקטרוני: 7691265@gmail.com

או בטלפון 052-7691265

לקבלת חוברות וספרים מודפסים באזור המרכז נא

להתקשר 058-3212115

סיכומי הדינים העולים ממסקנת הגמרא

ב"ה

דברים אחדים

ניסן תשפ"ה

זה היום עשה ה' נגילה ונשמחה בו. ברוב רחמי ה' אנו זוכים להגיש ללומדים את הקונטרס 'מכות למסקנא' ובו נדפסו הסיכומים של 'למסקנא' לדפים הנלמדים בסדר הדף היומי בימים אלו. הקונטרס מופץ חינם לזיכוי הרבים, לכל החפץ להתענג בחזרת לימודו ולחדד את התלמוד בזכרונו.

סדרת הספרים של 'למסקנא' על התלמוד, כשמו כן הוא, אשר בו יעלו הדינים העולים מן הסוגיא למסקנא, ולא סיכום הסוגיא עצמה, כגון השקלא וטריא, הקושיות והתירוצים, הראיות והלימודים, וכל הדומה, אלא עיקרי הדינים, היסודות, והטעמים. למעט במקומות מועטים, כאשר אינו מבורר דיו מדברי הגמרא ורש"י העולה לדינא, כגון שנאמרו תירוצים שונים ליישב דברי ברייתא או המשנה, או מאמרו של אמורא פלוני, ואינו מבורר בסוגיא מה יהא לדינא, או שיתכן ששני המהלכים הם לדינא, ולכן במקומות אלו ודומיהם הוזכרו בקצרה את המהלכים השונים שיש בסוגיא. וכמו כן יסודות כלליות שנזכרו בסוגיא, או דברי אגדות ודרשות בכתובים, וכדומה, שאינם נוגעים לדינא ממש, כתבנו את עיקרי הדברים המבוארים בגמרא, לפי המהלכים שהוזכרו בסוגיא, ועל פי דרכו של רש"י ז"ל.

הלימוד והשינון בסיכומי 'למסקנא' לאחר לימוד הדף, יש בהם תועלת גדול ללומד לחדד במוחו ולשמר בזכרונו את עיקרי הדברים באופן נפלא, כאשר בכל דף ישנם כמה נקודות עיקריות שעולים למסקנא, והוא ערוך וכתוב בטוב טעם ובלשון קל וצח, ובזה יוכל הלומד להעמיק בזכרונו את יסודות הש"ס, למען יעמדו בלבו ובמוחו ימים רבים.

וברור ופשוט שלא נכתבו הדינים לענין הלכה, ולפי שהדינים הם לפי דרכו של רש"י ז"ל, ובהרבה מקומות פירשו התוס' או שאר ראשונים מהלכים אחרים, ולשיטתם ישתנה הדין לגמרי, וברוב מקומות הלכה כדבריהם. זאת ועוד, כי רבו הפרטים בכל דין, שרובם לא הוזכרו בגמרא, אלא בראשונים ופוסקים, ואין לפנינו אלא תמצית קצר בכללות מהעולה לדינא לפי מהלכו של רש"י ז"ל. וה' יעזרנו על דבר כבוד שמו שלא ניכשל בדבר הלכה.

מערכת 'למסקנא'

סיכומי הדינים העולים ממסקנת הגמרא

ברכת ב"ק מרן אדמו"ר שליט"א

ברוך מאיר יעקב שוחט

סטאלין קארלין

רח' האתרונ 89, נבעת זאב ת"ז

ה'י
יום ה' אספג קחנא את הרפתי אלגו הוואתאך י"ז פלא
תשפ"ה

כחול יפויב' מר"ש מר"ה אהר"ח אלוואך הרי"ז לשי"א

קורת כוח פסיקות אלו כי יש אתה אן מאה הפתאים
והפתיים ספרי אלווא פאסקנא סולמית ה"א, וע"ז עתה
השאת פאסקנא על ה"ק וה"א וע"ז יפ"ק נ"ויה ע"ז יתה אספת
ה"א, יהי השל"ת ע"אך למצב' אהו"באו אאו כחפ"ק שמו
חב"ב ש"א.

והרפתי תע"ז למצב' אהו"באו אהו"באו ה"א ותמו
רוך נחת אכ"ה יתו אטמה אהר"ב.

כ"ח הש' והפקדות ל"ק און אפוא"ה לשי"א
שע"ן שו"א

תלמוד בבלי

סיכומי הדינים העולים ממסקנת הגמרא

הסכמת הגאון הגדול הרב נפתלי נוסבוים שליט"א

RABBI NAFTALI NUSBOIM

Chief Rabbi of North Jerusalem
Av Beth Din Ahavas Shalom
Gaon Av Beth Din Meishiv Kahalacha
and Rosh Yeshivas Chayey Moshe Jerusalem

נפתלי נוסבוים

רב ואב"ד צפון ירושלים עיריית תוככי"א
אב"ד מבית אהבה שלום
גאון ב"ד משב כהלכה
ראש ישיבת חיי משה ירושלים

ב"ה א"י כ"ג

גס"ג

הנני כזה בקב"ה המאזע לכתביי אובול
הספיקי ספיקי למסקנתו אשר הרב
המתיר ה"ה הרב אצמאק בייצ"ל איט"א
ובו סיטמי סג"ל גאלון מסודר וק"ו
אזי נית מורג גטן וכתצור זמן הסוקיל
וסיומאז ודכוס הצעירו תצאן סימיו
וג"ה יקוסק ושמתה גטק ליהו ד"ה
מחודגיו כסיק ינו' ואז תגמאז ונו'
וט ג"ה טכ"י ח"ב"י קאטו האגיל
יהו גליון כתי"ה
ומלע זכוט איצ"ה ח"ה"ה וכהאבירה
ד'חוציא האור ככל המסתמל ודפוס התמאז
בטיבול ויהי למעלה היב"י א"כ
הנ"ל ח"ה ח"ה
נפתלי נוסבוים

סיכומי הדינים העולים ממסקנת הגמרא

הסכמת הגאון מרא דאתרא מודיעין עילית

מאיר קסלר

בלאאמריד הגר"ש זעליה
רב ואב"ד מודיעין עילית
קרית ספר, רחוב שדי חמד 12

בס"ד

יום שלישי י"ג אייר תשפ"ד

ראיתי את הספר עמ"ס בב"מ שבו העלה הרה"ג ר' אברהם אלימלך בריזל שליט"א סיכומי הדינים העולים למסקנת הסוגיות, דבר שיכול להועיל לחזרה תמציתית על המסכת, כמו"כ לעורר שימת לב לדינים העולים שפעמים שלומדים דף גמ' ולא שמים לב למסקנת העולה.

והרב המחבר שליט"א עשה דבר נאה ומתקבל ויש בכך משום עוד תוספת לכלים שהומצאו בדור האחרון שבס"ה מסייעים לשון ולזכור בדרכים שונות.

והנני לברך את הרב המחבר שליט"א שיזכה הלאה לשבת ולשקוד באוהלי תורה מתוך מנוחת הנפש והרחבת הדעת לאורך ימים ושנים.

בעה"ח
מאיר קסלר

סיכומי הדינים העולים ממסקנת הגמרא

ג. וכן אם העידו באיש פלוני שחייב גלות, ונמצאו זוממין, אין העד גולה תחתיו אלא לוקה ארבעים. שנאמר אצל רוצח 'הוא' ינוס אל אחת הערים, הוא ולא זוממין.

ד. ומנין שעדים זוממין שאי אפשר לקיים בהם דין הזמה לוקין ארבעים? שנאמר 'והצדיקו את הצדיק והרשיעו את הרשע והיה אם בן הכות הרשע', עדים שהרשיעו את הצדיק, ובאו עדים אחרים והצדיקו את הצדיק, והרשיעו את העדים, אזי 'והיה אם בן הכות הרשע'. אבל אין לוקין משום 'לא תענה', לפי שהוא לאו שאין בו מעשה.

ה. ארבעה דברים נאמרו בעדים זוממין: (א) אין נעשים בן גרושה ובן חלוצה. (ב) אין גולין לערי מקלט. (ג) אין משלמים את הכופר, לדברי האומר שכופר הוא כפרה לבעל השור, לפי ששורו הרג אדם, אבל עדים זוממים לא הרג שור שלהם אדם. (ד) אין נמכרים בעבד עברי אם העידו על פלוני שגנב. ואפילו אם לא היה מעות

דף ב'

א. עדים שהעידו על אחד שהוא חייב מיתה, ונמצאו זוממין, שבאו שנים אחרים ואמרו עמנו הייתם במקום פלוני, מקדימין לאותה מיתה שנגמר בה דינו של נדון, שאם לפי עדותם היה נהרג בחנק, גם הם מיתתם בחנק. וכן בשאר מיתות. חוץ מזוממי בת כהן ובוועלה, שאע"פ שנגמר דינה לשריפה על פיהם, הם בחנק, לפי שבוועלה בחנק, והזוממים נענשים במיתה שחייבו לבעול, שנאמר כאשר זמם לעשות 'לאחיו' ולא לאחותו.

ב. ויש עדים זוממין אחרים שאין עושין בהן דין הזמה כל עיקר, אלא מלקין אותו ארבעים. כיצד? העידו באיש פלוני שהוא בן גרושה או בן חלוצה, ונמצאו זוממין, אין אומרים יעשה העד בן גרושה או בן חלוצה תחתיו, אלא לוקה ארבעים. שנאמר ועשיתם 'לו' כאשר זמם, לו ולא לזרעו. ואי אפשר לפסול אותו לבד בלא זרעו, שאין כאן 'כאשר זמם'.

סיכומי הדינים העולים ממסקנת הגמרא

בבית דין פלוני, לרבי עקיבא פטור משום מודה בקנס, ולחכמים חייב לפי שהוא ממון. ואם אמר 'העדנו והוזמנו בב"ד פלוני וחוייבנו ממון', משלם גם לרבי עקיבא ע"פ עצמו, שקנס לאחר העמדה בדין כבר נחשב לממון. ואע"פ שאינו נאמן על חבירו, על עצמו הוא נאמן.

ד. עדים שהעידו על פלוני שגירש את אשתו, ולא נתן לה כתובתה, ונמצאו זוממין, אינם חייבים לשלם כל הכתובה, שהרי אפשר שימות או יגרשנה היום או מחר, וסופו ליתן לה כתובה, ונמצא שלא היו מפסידין אותו כלום. אלא אומדין כמה אדם רוצה ליתן בכתובתה של זו, שאם נתאלמנה או נתגרשה תקבל כתובתה, ואם מתה קודם יירשנה בעלה.

ה. ושומא זו תיתכן בשני אופנים (לדרך ראשון ברש"י שהוא העיקר), כי האשה מצפה שימות הבעל קודם או יגרשנה ותגבה את כולה, והוא מצפה שאם תמות בחייו יירשנה. וכח זכותו יפה מכח זכותה, שהוא אוכל פירות הקרקע המיוחד לכתובתה תמיד ולא היא, ועוד שהוא מוחזק ועומד והיא חסירה גוביינא. ואם באו למכור לאחר זו זכות ספיקה וזה זכות ספיקו, שלו נמכר ביותר משלה. והוזממין חייבין לשלם זכות ספיקו ולא זכות ספיקה, שהרי באו להפסידו שישלם מיד ולא יהיה לו זכות ספק בכתובה. אלא שנחלקו חכמים איך שמין אותו, לרב

לנדון, ונמצא שלפי עדותם היה נמכר, וגם להם אין מעות, אין נמכרים, לפי שנאמר 'בגניבתו ולא בזממו, וכל שכן אם יש לנדון או לעדים מעות שאינם נמכרים.

ו. לרבי עקיבא אין עדים זוממין משלמין ע"פ עצמן, לפי שהוא קנס, שהרי לא עשו מעשה ונהרגין, וכן כשהעידו על פלוני שחייב ממון הרי ממון עדיין ביד בעלים ומשלמין.

ז. לחכמים משלמין כופר דמי הניזק, שלמדים בגזירה שוה 'השתה השתה' מדמי וולדות. ולרבי ישמעאל בנו של ר' יוחנן בן ברוקה משלמין דמי מזיק, שנאמר ונתן פדיון 'נפשו'.

דף ג'

א. עדים שהעידו על אחד שחייב כך וכך ממון, והוזמו, מחלקים את הממון ביניהם, וכל אחד משלם חלקו. אבל אם רצו לחייבו מלקות ארבעים, אין מחלקין את המכות ביניהם, אלא כל עד לוקה ארבעים.

ב. אין עדים זוממין משלמים עד שיזומו שניהם, אבל אם לא הוזם אלא אחד מהן, פטור.

ג. אחד מן העדים שאמר 'עדות שקר העדת', אינו נאמן, שמכיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד. ואם אמר 'העדנו והוזמנו

סיכומי הדינים העולים ממסקנת הגמרא

שלא שייך בשביעית 'לא יגוש', שעדיין לא הגיע זמן פרעונו, הרי סופו בא לידי 'לא יגוש'. ויש אומרים שאין שביעית משמטתו, כיון שעתה לא שייך בו 'לא יגוש'.

ט. המלוה על המשכון, והמוסר שטרותיו לבית דין, אין שביעית משמטתו. שלא שייך לומר בו 'לא יגוש' כיון שאינו תובע כלום.

י. המוכר דבר לחבירו, ואמר לו על מנת שאין לך עלי אונאה, לרב יש לו עליו אונאה. [שהמתנה על מה שכתוב בתורה תנאו בטל]. ולשמואל אין לו עליו אונאה, שהמתנה על מה שכתוב בתורה [בדבר שבממון] תנאו קיים. ואם אמר לו 'על מנת שאין בו אונאה', גם לשמואל יש לו עליו אונאה, שאין כאן תנאי שימחול לו אונאתו, אלא התנה עמו שאינו מאנהו במכר זה, והרי אנו רואים שיש בו אונאה.

יא. וכן לענין שביעית, שאם הלוח מעות לחבירו, והתנה עמו שלא ישמטנו שביעית, אזי אם אמר 'על מנת שלא תשמטני בשביעית', אין שביעית משמטתו [לשיטת שמואל שהמתנה על מה שכתוב בתורה תנאו קיים]. אבל אם אמר לו 'על מנת שלא תשמטני שביעית', שביעית משמטתו, שהשביעית אינה מסורה בידו להתנות שלא תהא משמטת, לפיכך אין כאן תנאי.

חסדא שמין כמה זכות ספיקו, וזה ישלמו. ולרב נתן, שמין כמה זכות ספיקה, והעדים ישלמו המותר, שכל השאר רצו להפסידו, אבל הדמים של זכות ספיקה לא הפסידוהו, שגם לאחר שהוזמו עדיין יתן לה הבעל בטובת הנאה דמים אלו אם תמכור לו את זכות ספיקה.

ו. לרב פפא שמין זכות ספיקה ומשלם העודף (כרבי נתן). והוסיף עוד רב פפא, שעל נכסי מלוג אין הזוממין משלמין, ואע"פ שהיו מפסידין אותה בעדותן שלא יאכל פירות נכסי מלוג בחייה, ומלירש אותה במותה, יכולים לומר לא העדנו אלא על כתובתה, ולא ידענו שהיו לה נכסי מלוג.

ז. עדים שהעידו על פלוני שחייב לחבירו אלף זוז על מנת ליתנן לו מכאן ועד שלשים יום, והלוה אומר שהלוהו עד עשר שנים, ונמצאו זוממין, אומדים כמה אדם רוצה ליתן ויהיו בידו אלף זוז בין נותנן מכאן ועד ל' יום, בין נותנן עד עשר שנים.

ודוקא כשאין שביעית משמטתו [כגון להאומר שהמלוה לעשר שנים אין שביעית משמטת, או שהלוהו על המשכון], אבל באופן שהיתה שביעית משמטתו, חייב לשלם הכל.

ח. המלוה את חבירו לעשר שנים, יש אומרים ששביעית משמטתו, ואע"פ

סיכומי הדינים העולים ממסקנת הגמרא

לוגין לדברי הכל, אע"פ שאין מראיהן כמראה המים, לפי שקרויים 'מים של צבע', משא"כ מים שנפל בהם יין [למ"ד שאין פוסלים את המקוה] שנקרא יין מזוג.

ד) שלשת לוגין מים **חסר קורטוב**, שנפל לתוכן קורטוב של שאר משקין, נחלקו תנאים בדבר: לחכמים, בין שנפל בהן קורטוב יין ומראיהם כמראה היין, ובין שנפל בהן קורטוב חלב ומראיהן כמראה המים, אינן פוסלין, כיון שאין בהם שלשה לוגין מים שלמים.

ה) ולרבי יוחנן בן נורי הכל הולך אחר המראה. ולפיכך, אם נפל קורטוב יין ומראיהן כמראה היין, אין פוסלים. אבל אם נפל בהן קורטוב חלב ומראיהן כמראה המים, פוסלים אע"פ שלא היו שלשה לוגין שלמים של מים. [והוא הדין להיפך, שאם נפל קורטוב יין ומראיהן כמראה המים פוסלין, ואם נפל קורטוב חלב ואין מראיהן כמים, אין פוסלים, אלא שנקט דבר המצוי, שבנפל יין אין בו מראה מים, ובחלב יש בו מראה מים].

וי"א שרבי יוחנן בן נורי הולך אחר המראה גם להקל, שאם היו שלשה לוגין שלמים של מים, ונפל בהם קורטוב יין, לחכמים פוסלים את המקוה, ולר"י בן נורי הואיל ומראיהן כמראה היין, אין פוסלים. וי"א שבאופן זה לדברי הכל פוסלים את

יב. המלוה את חבירו סתם, אינו רשאי לתובעו פחות משלשים יום. בין במלוה על פה, ובין במלוה בשטר. ולמדוהו מכפל הכתוב קרבה 'שנת השבע שנת השמטה', לומר שיש שמטה אחרת, וזה המלוה סתם שאין רשאי לתובעו בפחות משלשים יום, ושלשים יום בשנה חשוב שנה.

יג. הפותח בית הצואר בשבת חייב חטאת, לפי שתיקן כלי. ואין דומה למגופת החבית שמותר להתיזה, לפי שהמגופה אינה אלא טוחה על פי החבית בטיט, ואינה חיבור. אבל בית הצואר היה חיבור, ועשית הפתח הוא תיקון חדש.

דף ד'

א. דין מים שאובים שנפלו למקוה: א) שלשה לוגין מים שאובים שנפלו למקוה, פסלו את המקוה. [מדרבנן]. אבל שלשה לוגין של שאר משקין, אין פוסלין את המקוה.

ב) שלשה לוגין שלמים של מים שאובין, שנפל לתוכן קורטוב של יין, ומראיהן כמראה היין, ונפלו למקוה – י"א שהולכים אחר המראה, ודינם כ"יין, ואין פוסלין את המקוה. וי"א שדינם כמים ופוסלין את המקוה. [וי"א שתלוי במחלוקת של חכמים ור"י בן נורי בסמוך].

ג) מי צבע פוסלים את המקוה בשלשה

סיכומי הדינים העולים ממסקנת הגמרא

והנותר באש תשרופו'. ולרבי עקיבא משום שהוא לאו שאין בו מעשה.

ז. לאו שאין בו מעשה, לרבי יהודה לוקין עליו, כמו שמצאנו במוציא שם רע ועדים זוממין שלוקין אע"פ שלא עשו מעשה. ולרבי עקיבא אין לוקין עליו.

ח. לא ענש הכתוב אלא אם כן הזהיר. והיכן הוזהרו עדים זוממין לענשן בדין הזמה? לחכמים מ'לא תענה', ולרבי מאיר מ'והנשארים ישמעו ויראו ולא יוסיפו עוד'.

דף ה'

א. עדים שהעידו על פלוני שהוא חייב לחבירו מאתים זוז, ונמצאו זוממין, משלשין ביניהם. [אם שנים הן, משלמין כל אחד מנה. ואם שלשה, משלמין כל אחד שליש ממאתיים].

ב. אבל אם העידוהו שהוא חייב מלקות ארבעים, ונמצאו זוממין, כל אחד לוקה ארבעים. לאביי, למדים גזירה שוה ממיתת בית דין, וכמו שאין מיתה למחצה כך אין מלקות למחצה. ולרבא משום שלא נתקיים כאשר זמם עד שיקבל מלקות שלימה, אבל ממון מצטרף בין כולם, שהנדון מקבל מה שרצו להפסידו.

ג. אין העדים נעשים זוממין עד שיזימו את עצמן, כיצד? אמרו מעידין אנו באיש פלוני שהרג את הנפש, אמרו להם

המקוה, הואיל ויש בהם שלשה לוגין שלמים של מים שאובין.

ב. חבית מליאה מים או יין שנפלה לים הגדול, הטובל שם לא עלתה לו טבילה, שמא יהיו שלשה לוגין שאובין מן החבית במקום אחד. וכן ככר של תרומה שנפל שם אחר שטבל זה ועלה, טמא, שמא היין עומד במקומו ונטמא מחמת האדם וחזר וטימא את הככר. ואע"פ שהתרומה יש לה חזקת טהרה, חוששין לכך.

ג. וכל זה בים הגדול, שהמים קבועים ועומדים, אבל בנהר, שהמים הולכים, אין חוששין והטובל שם עלתה לו טבילה.

ד. עדים שהעידו על פלוני שחייב לחבירו מאתים זוז, ונמצאו זוממין, נחלקו תנאים בדבר: לרבי מאיר, לוקין משום 'לא תענה', ומשלמין משום 'כאשר זמם', שלשיטתו עדים זוממין קנס הוא, ומצאנו לענין מוציא שם רע שלוקה ומשלם קנס. ולחכמים כל המשלם אינו לוקה, שנאמר 'כדי רשעתו', משום רשעה אחת אתה מחייבו ולא משום שתי רשעיות.

ה. העידו באיש פלוני שחייב מלקות ארבעים, ונמצאו זוממין, לרבי מאיר לוקין שמונים, ארבעים משום לא תענה, וארבעים משום כאשר זמם. ולחכמים אין לוקין אלא ארבעים.

ו. המותיר מבשר קרבן פסח, אינו לוקה. לרבי יהודה, משום שנאמר אחריו עשה

סיכומי הדינים העולים ממסקנת הגמרא

בשבת הרגו, הרי הראשונים זוממין ונהרגין [אע"פ שגם הנדון נהרג]. ואפילו אם אמרו שהרגו בערב שבת, הזוממין נהרגין, שבשעה שהעידו לא היה פלוני מחויב מיתה, שעדיין לא הועד עליו בבית דין, ואילו היה מודה היה פוטר עצמו, ונמצא שהיו מחייבין מיתה למי שאינו ראוי למות.

ז. אבל אם באו שנים ואמרו באחד בשבת נגמר דינו של פלוני למות, ובאו שנים ואמרו באחד בשבת עמנו הייתם, אלא בערב שבת נגמר דינו, אין הראשונים נהרגין. ואפילו אם אמרו האחרונים שבשני בשבת נגמר דינו, אין הראשונים נהרגין, כי בשעת עדותם כבר היה פלוני בר חיוב מיתה.

ח. וכן הדין לענין תשלומי קנס, שאם באו שנים ואמרו באחד בשבת גנב פלוני שור או שה וטבח או מכרו, ובאו שנים אחרים ואמרו באחד בשבת עמנו הייתם, אלא בשנים בשבת גנב וטבח ומכר, משלמין הראשונים. ואפילו אם אמרו שבערב שבת גנב וטבח ומכר, משלמין, שבשעת עדות הראשונים עדיין לא היה פלוני בר תשלומין. אבל אם העידו הראשונים שבאחד בשבת גנב וטבח ונגמר דינו לשלם, ובאו שנים ואמרו באחד בשבת עמנו הייתם, אלא ערב שבת גנב וטבח ומכר ונגמר דינו, אין משלמין. ואפילו אם אמרו כת שניה שבשני בשבת נגמר דינו,

המזימין היאך אתם מעידין, שהרי נהרג זה או הורג זה היה עמנו אותו היום במקום פלוני, אין אלו זוממין.

אבל אם אמרו להם היאך אתם מעידין שהרי אתם הייתם עמנו אותו היום במקום פלוני, הרי אלו זוממין, ונהרגין על פיהם. שנאמר 'והנה עד שקר העד שקר ענה', עד שתשקר גופה של עדות. ו"א שנאמר 'לענות בו סרה', עד שתסרה גופה של עדות.

ד. באו שנים ואמרו במזרח בירה הרג פלוני את הנפש, ובאו שנים ואמרו והלא במערב בירה עמנו הייתם, אם כשעומדין במערב יכולים לראות את המתרחש במזרח, אינם זוממין. ואם לאו, הרי אלו זוממין. ואין תולין לומר שמאור עיניהם של אלו בריא, וצופין למרחוק.

ה. באו שנים ואמרו, בבוקרו של יום ראשון הרג פלוני את הנפש בסורא, ובאו שנים ואמרו, בערב של אותו היום הייתם עמנו בנהרדעא, רואים אם אפשר להגיע מהבוקר עד הערב מסורא לנהרדעא, אינם זוממין, ואם אי אפשר, הרי הן זוממין. ואין חוששין שבאו עם 'גמלא פרחא'. [מין גמל שקל במרוצתו כעוף הפורח].

ו. באו שנים ואמרו, באחד בשבת הרג פלוני את הנפש, ובאו שנים אחרים ואמרו עמנו הייתם באחד בשבת, אלא בשני

סיכומי הדינים העולים ממסקנת הגמרא

הדין תחלה על פיהם. וכן אם העידו שחייב גלות, והוזמו, אין לוקין א"כ נגמר הדין על פיהם.

יב. ואם הוזמו לאחר שכבר נהרג הנדון, אין נהרגין, שנאמר 'כאשר זמם לעשות לאחיו' והרי אחיו קיים. ולא כצדוקים שהיו דורשים 'נפש תחת נפש' שאין חייבים רק אם נהרג הנדון. ואין למדים בקל וחומר שהרי נהרגין כשלא נהרג כ"ש כשנהרג על פיהם, שאין עונשין מן הדין.

יג. אין עונשין מן הדין, ואין מזהירין מן הדין. שהרי מצאנו בתורה עונש ואזהרה מיוחדת על אחותו בת אביו או בת אמו, ועונש ואזהרה על אחותו בת אביו ובת אמו, ואין למדים בקל וחומר מבת אביו שאינה בת אמו ובת אמו שאינה בת אביו.

דף ו'

א. למה אמרה תורה 'על פי שנים עדים או שלשה עדים יומת המת', והרי אם מתקיימת העדות בשנים ק"ו בשלשה?

א) לתנא קמא, ללמד ששנים מזימין את השלשה, כמו ששלשה מזימין את השנים. ואפילו למאה מזימין שנים, שנאמר 'עדים'. ב) לר' שמעון, מה שנים אין נהרגין עד שיהיו שניהם זוממין, אף שלשה אין נהרגין עד שיהיו שלשתן זוממין. ואפילו כשהיו מאה עדים אין נהרגין עד שיזומו כולן, שנאמר עדים. ג)

אין הראשונים משלמין, לפי שבשעת עדותם כבר היה בר תשלומין.

ט. היו שנים מעידים על ראובן שהרג את הנפש, ובאו שנים אחרים והזימום, העדים הראשונים נהרגים. באו לאחר מכן שנים אחרים והעידו כהראשונים שראובן הרג את הנפש, והמזימין הזימו גם אותם, גם הם נהרגין. ואפילו באו מאה כתות זו אחר זו, והזימו המזימין הראשונים את כולם, כולן נהרגים. ולרבי יהודה אם לא היה שם אלא כת אחת, נהרגין. אבל אם באו כמה כתות והזימו אלו את כולן, אין נהרגין. שניכר שנטלו עצה ביניהם להזים את כל הבא להעיד עליו.

י. מי שהביא שני עדים להעיד עבורו, והכחישו זה את זה בדרישות בית דין, והביא שנים אחרים, וגם הם הוכחשו. ולאחר מכן הביא שנים אחרים, ולא הוכחשו, לריש לקיש הוחזק אדם זה להביא עדי שקר, ואין מקבלים ממנו עדים אחרים אף על פי שלא הוכחשו. ולרבי יוחנן מקבלים ממנו, כי הגם שהוא הוחזק לחזר אחר עדי שקר, כל ישראל לא הוחזקו לשקר.

יא. אין עדים זוממין נהרגין עד שיגמור הדין של נדון ליהרג, אבל אם הוזמו קודם שנגמור דינו, אע"פ שכבר קיבלו עדותם, אין נהרגין, שנאמר 'נפש תחת נפש'. וכן הדין לענין מלקות, שאם העידו שחייב מלקות והוזמו, אין לוקין אלא אם כן נגמור

סיכומי הדינים העולים ממסקנת הגמרא

חבירו, והוא כדי שאילת תלמיד לרב.

ד. ולא אמרו שאם בטלה מקצת העדות בטלה כולה אפילו כשבאו לראות [לרבי יוסי], אלא במקיימי הדבר, והיינו העדים, אבל לא בעושי הדבר, ומטעם זה אין אומרים שהרוג או הורג או רובע או נרבע יבטלו את כל העדות.

ה. היו שנים רואין אותו מחלון זה, ושנים רואין אותו מחלון זה, ואחד מתרה בו באמצע, בזמן שמקצתם רואים אלו את אלו, הרי אלו עדות אחת, ואם הוזמה רק כת אחת מהן, ולא הוזמו כולן, אין נהרגין.

ו. ואם אין מקצתן רואין אלו את אלו, הרי אלו שתי עדיות, לפיכך אם נמצאת כת אחת מהן זוממת, הנדון נהרג משום כת שניה, והכת שהוזמה נהרגת, וכת שניה פטורה.

ז. לא תהא סנהדרין שומעת מפי התורגמן, שנאמר על 'פי' שנים עדים. ואם הדיין מבין שפתם ואין יכול לדבר, יעמיד מתורגמן להשיבם.

ח. היו שנים רואים אותו, אחד מחלון זה ואחד מחלון זה, ואין רואין זה את זה, אין מצטרפין. שנאמר לא יומת על פי 'עד אחד', אין צריך ללמד על אחד ממש, שכבר נאמר 'על פי שנים עדים' ולא אחד, אלא למעט עדות מיוחדת שרואין אותו כל אחד בפני עצמו.

ט. ואפילו אם רואין זה אחר זה בחלון

לרבי עקיבא, להחמיר על השלישי שנהרג כמו השנים, אע"פ שהעדות היתה מתקיימת בלעדיו, שהנטפל לעוברי עבירה הוא כעוברי עבירה, וכ"ש הנטפל לעושי מצוה, שמדה טובה מרובה.

ב. ועוד דרש ר"ע (עיין נמו"י), שכמו ששנים שנמצא אחד מהן קרוב או פסול עדותן בטלה, אף שלשה נמצא אחד מהן קרוב או פסול עדותן בטלה. ואפילו היו מאה עדים ונמצא אחד קרוב או פסול, עדותן בטלה, שנאמר 'עדים'.

ובדין זה נחלקו תנאים, שלרבי יוסי לא אמרוהו אלא בדיני נפשות, אבל בדיני ממונות שנמצא אחד קרוב או פסול, תתקיים העדות בשאר. ולרבי גם בדיני ממונות בטלה כל העדות.

ועוד נחלקו, שלרבי שואלים אותן לאיזה צורך באתם, אם אומרים כדי לראות, אין עדותם מצטרפת, ולא בטלה עדות השאר, שאם נאמר שבטלה כולה, מה יעשו שני אחין שראו אחד שהרג את הנפש. ורק אם אמרו שבאו כדי להעיד, עדותם מצטרפת ובטלה כל העדות. ולרבי יוסי בכל אופן בטלה כולה. לשמואל הלכה כרבי יוסי, ולרב נחמן הלכה כרבי.

ג. ולא אמרו שאם בטלה מקצת העדות בטלה כולה אפילו במאה עדים, אלא כשהעידו כל אחד בתוך כדי דיבור של

סיכומי הדינים העולים ממסקנת הגמרא

אחת, וכל אחד ראה את המעשה [כגון בבועל את הערוה], אין מצטרפין. י. ואם לא ראו זה את זה, אבל שניהם היו רואים את המתרה, או שהמתרה ראה את שניהם מצטרפין. ואפילו אם ההרוג עצמו הוא המתרה, או שהיה השד מתרה בו. יא. לרב נחמן עדות מיוחדת כשירה בדיני ממונות, שנאמר לא 'יומת' על פי עד אחד, שרק בדיני נפשות פסולה. ורב זוטרא תמה על זה ממה שמצאנו בשנים שראו מחלון זה ושנים מחלון זה שאין מצטרפין לכת אחת לפטור את הזוממין ממיתה, אף על פי שיש טעם להצילם ממה שמצטרפין לענין דיני ממונות.

אחת, וכל אחד ראה את המעשה [כגון בבועל את הערוה], אין מצטרפין.

י. ואם לא ראו זה את זה, אבל שניהם היו רואים את המתרה, או שהמתרה ראה את שניהם מצטרפין. ואפילו אם ההרוג עצמו הוא המתרה, או שהיה השד מתרה בו.

יא. לרב נחמן עדות מיוחדת כשירה בדיני ממונות, שנאמר לא 'יומת' על פי עד אחד, שרק בדיני נפשות פסולה. ורב זוטרא תמה על זה ממה שמצאנו בשנים שראו מחלון זה ושנים מחלון זה שאין מצטרפין לכת אחת לפטור את הזוממין ממיתה, אף על פי שיש טעם להצילם ממה שמצטרפין לענין דיני ממונות.

יב. לרבי יוסי בר יהודה השונא שהרג נהרג אע"פ שלא התרו בו, מפני שהוא כמועד ומותר. ולשיטתו חבר אין צריך התראה, שלא ניתנה התראה אלא להבחין בין שוגג למזיד.

דף ז'

א. קרובים של ערב פסולים להעיד על ההלוואה, אע"פ שאינם קרובים למלוה ולוה, כיון שאם אין מעות ללוה הולך המלוה לערב.

ב. מי שנגמר דינו למיתה וברח, ובא לפני

ג. סנהדרין נוהגת בארץ ובחוצה לארץ. אלא שבארץ מושיבים בתי דינים בכל פלך ובכל עיר, ובחו"ל רק בכל פלך ולא בכל עיר.

ד. סנהדרין ההורגת פעם אחת בשבוע, לת"ק נקראת חובלנית. ולר"א בן עזריה אחת לשבעים שנה. ונסתפקו בגמרא אם כשהורגת פעם אחת בשבעים שנה כבר נקראת חובלנית, או שרק ביותר מפעם אחת בשבעים שנה.

ה. ואילו היו רבי טרפון ורבי עקיבא בסנהדרין, לא נהרג אדם מעולם. שהיו שואלים, ראיתם טריפה הרג או שלם הרג. ואם תמצא לומר שלם, שמא היה נקב במקום סייף. וכן בבועל ערוה שאלו אם ראיתם כמכחול בשפופרת. [אע"פ שמעיקר הדין די במה שיראו כמנאפים]. ולר"ש בן גמליאל הן מרבין שופכי דמים בישראל, שלא יראו מבית דין.

הדרן עלך פרק כיצד למסקנא

סיכומי הדינים העולים ממסקנת הגמרא

ד. היה מתכוין להרוג את הבהמה והרג את האדם, או שנתכוין להרוג כותי והרג ישראל, או שנתכוין להרוג נפל והרג בר קיימא, פטור מגלות, שנאמר 'בבלי דעת' פרט לאלו.

ה. היה יוצא ממבוי זה ונכנס לזה לפנות לימין או לשמאל וסכינו בידו, ובא אחר כנגדו בקרן זוית ולא ראהו, והרגו, פטור מגלות, שנאמר 'אם בפתע' פרט לקרן זוית.

ו. שונא שהרג פטור מגלות, שנאמר 'בלא איבה' פרט לשונא.

ז. היה רוצה להרים ידו בכח וגרזן בידו, והשפיל תחלה את גופו ושוחה לפניו כדי להרים בכח, ובהשפלתו הרג, גולה, אע"פ שהיא ירידה לצורך עליה, שנאמר 'או השליך עליו' להביא ירידה לצורך עליה. (וי"א שירידה דרך עליה דינה כעליה, ופטור מגלות).

א. ההורג נפש בשגגה, בדרך ירידה גולה, שלא בדרך ירידה, אינו גולה. שנאמר 'ויפל עליו וימות', עד שיפול דרך נפילה.

ב. ולפיכך, אם היה מעגל במעגילה (שהיה טח את גגו בטיט לעשות שיפוע בגג שיזובו המים, ומשפע כלפי מטה), ונפלה על האדם והרגתו, או שהיה משלשל בחבית ונפלה על אדם והרגתו, או שהיה יורד בסולם ונפל על האדם והרגו, גולה.

אבל אם היה מושך במעגילה (כלפי מעלה) ונפלה על אדם והרגתו, או שהיה דולה בחבית ונפסק החבל ונפלה על אדם והרגתו, או שהיה עולה בסולם ונפל עליו והרגו, אינו גולה.

ג. הרג אדם בכוונה, והיה סבור שמותר לעשות כן, פטור מגלות. לאביי לפי שהוא אנוס, ולרבא לפי שהוא קרוב למזיד, ודורשים מ'בשגגה' פרט לאומר מותר שקרוב למזיד.

סיכומי הדינים העולים ממסקנת הגמרא

שהתליעה כשדורסין עליה נכפפת היא למטה וירידה היא. וכן אם לא היתה השליבה מהודקת, ירידה היא ופטור, אבל אם היתה מהודקת ולא התליעה, אין כאן דרך ירידה וחייב.

יב. היה מבקע בעץ, ונשמט הברזל מקתו והרג, לרבי אינו גולה ולחכמים גולה. ואם נשמט מן העץ המתבקע, לרבי גולה ולחכמים אינו גולה. שנאמר 'ונשל הברזל מן העץ', חכמים דורשים את המקרא של וְנָשַׁל שֶׁהוּא לְשׁוֹן פֶּעַל, כלומר שהברזל עצמו נשל מעל עצו. ורבי דורש את המסורת שהוא 'ונישל', שהשיל הברזל את אחרים, כלומר את העץ המתבקע. וגם אם דורשים המקרא (כשיטת רבי עצמו במקום אחר), יש לדרוש עץ של מטה מעץ של מעלה שהכוונה על העץ המתבקע.

דף ח'

א. הזורק גוש עפר על הדקל, ונפלו תמרים על האדם ונהרג, לרבי גולה, כדין הנהרג מן העץ המתבקע. ואין זה נחשב לכח שני, שהרגב הוא כגרזן והתמרים הם כקיסם הניתז. ולחכמים אינו גולה. אבל אם זרק את העפר על העץ שהתמרים תלויים בו, והעץ הכה באשכול של התמרים המקובצים יחד, ונפלו מן התמרים, אינו גולה גם לרבי, לפי שהוא כח שני.

ה. היה מתכוין לזרוק לצד זה, והלך לצד אחר והרג, אינו גולה, שנאמר 'בלא צדיה' שלא נתכוין לצדד לצד שני. וכן אם נתכוין לזרוק שתי אמות וזרק ארבע פטור, שנאמר 'ואשר לא צדה', שלא נתכוין לזרוק בצדו ובסמוך לו, אלא נתכוין למקום שזרק, ולא היה יודע שיש שם אדם.

ט. נכנס לחצר בעל הבית והרגו בעל הבית בשוגג, אינו גולה, שנאמר 'ואשר יבא את רעהו ביער', מה יער יש רשות לניזק ולמזיק ליכנס לשם, אף כל מקום שיש רשות לניזק ולמזיק ליכנס לשם.

י. קצב שהשפיל זרועו כדי להרים את הסכין בכח, והרג אדם לפניו בהשפלתו, חייב, שהוא דרך ירידה. ואם הרג בעלייתו לאחוריו, פטור מגלות. ואם הרים ידו בכח עד שהשפילו דרך אחוריו ממעל לכתפיו, וחזר והגביהן להכות לפניו, אם הרג בהשפלתו דרך אחוריו חייב גלות, ואם הרג בהגבהתו פטור. הרג בהשפלתו לפניו ובהשפלתו לאחוריו, גולה בשניהם. הרג בעליה לפניו ובעליה לאחוריו, פטור בשניהם.

יא. היה עולה בסולם, ונשמט השליבה מתחתיו, ונפלה, והזיק, חייב, שאין חילוק בנזקין בין דרך ירידה לדרך עליה. ואם הרג, י"א שחייב גלות, שכל ירידה דרך עליה גולה. וי"א שדינו כדרך עליה ופטור מגלות. ואם התליעה, חייב, שכל שליבה

סיכומי הדינים העולים ממסקנת הגמרא

המערכה אינה מצוה, שאם מצא חטוב א"צ לחטוב. ועוד שלשון 'אשר' יבוא ביער משמע שנכנס ברצון, אבל הכאת הבן מצוה היא, שגם אם לומד צריך להכותו, שנאמר 'יסר בנך ויניחך ויתן מעדנים לנפשך'.

ז. המוכר שדה אחוזה ורוצה לגאלו, לא ימכור שדה רחוקה שיש לו כדי לגאול את זו שהיא קרובה, ולא ימכור שדה רעה שיש לו כדי לגאול את זו שהיא יפה, שנאמר 'והשיגה ידו ומצא', שהשיג דמים או מצא לאחר מכירה, ולא ממה שהיה לו מקודם.

ח. הנטמא בטמא מת ונכנס למקדש חייב כרת, ואע"פ שאינו בכלל 'איש אשר יטמא ולא יתחטא' ש'אשר' לשון רשות הוא, למדים מ'עוד טומאתו בו' שגם זה חייב.

ט. טבול יום ומחוסר כיפורים שנכנסו למקדש הרי הן בכרת, שנאמר 'טמא יהיה' לרבות טבול יום, 'טומאתו בו' לרבות מחוסר כיפורים.

י. לא יחרוש בשדהו בשנה ששית חרישה המועלת לשביעית. ותבואה שהביאה שליש בשביעית (שכבר ראויה ליקצר), וקצרה בשמינית, נוהגים בה קדושת שביעית. וכך דרש רבי עקיבא מ'בחריש ובקציר תשבות', שאין צריך לאסור חריש וקציר של שביעית שכבר נאמר שדך לא

ב. הזורק אבן לרשות הרבים והרג, אינו גולה, שמזיד הוא. וכן אם סותר את כותלו לרשות הרבים, יש לו לעיין שלא יסתור על בני אדם, ואם הרג פושע הוא ואינו גולה.

ג. ואם סתר את כותלו לאשפה, אם רבים מצויים שם, פושע הוא ואינו גולה. ואם אין רבים מצויים שם, אנוס הוא ואינו גולה. ואם היא עשויה ליפנות בה בלילה ולא ביום, ויש מי שנפנה בה גם ביום, נחשב שוגג וגולה.

ד. הוציא אחד את ראשו לאחר שיצאה האבן מיד הזורק, וקיבלה ומת, לרבי אליעזר בן יעקב פטור מגלות, שנאמר 'ומצא', שכבר היה שם תחילה (כשם שהיער כבר היה שם), פרט לממציא את עצמו לאחר מכן.

ה. הזורק אבן בתוך חצירו והרג, אם יש רשות לניזק ליכנס לשם גולה, ואם לאו אינו גולה. שנאמר 'ואשר יבא את רעהו ביער', שאין חייב גלות אלא במקום שהוא כיער שיש רשות לניזק ולמזיק ליכנס לשם.

ו. אב המכה את בנו להטותו לדרך האמת, והרב הרודה את תלמידו, ושליח ב"ד שהלקה ארבעים למחויב מלקות, והרג, לאבא שאול אינו גולה, שאין חיוב גלות אלא הדומה לחוטב עצים שהוא רשות (ואפילו אם חוטב לסוכה או לעצי

סיכומי הדינים העולים ממסקנת הגמרא

גולה. ואם קילל את ישראל, לוקה. ישראל שהרג בשוגג עבד או כותי, גולה. ישראל שקילל את העבד, לוקה. קילל את הכותי אינו לוקה, שנאמר 'בעמך לא תאור', אין חייב אלא אם עושה מעשה עמך.

יז. ישראל שהעיד על כותי או עבד שחייב מלקות, ונמצא זומם, לוקה.

יח. ישראל שהכה לעבד או כותי הכאה שאין בה שוה פרוטה, לוקה.

דף ט'

א. ישראל שהרג גר תושב בשוגג אינו גולה.

ב. גוי שהרג את ישראל, או שהרג את הגוי, אפילו בשוגג, נהרג.

ג. גר תושב שהרג ישראל, אינו גולה (כלומר, לא די לו בגלות), ועל זה נאמר 'זהו לכם הערים למקלט' ולא לגרים. ואם הרג גר תושב גולה, ועל זה נאמר 'לבני ישראל ולגר ולתושב בתוכם תהינה שש הערים'.

ד. לשיטת רב חסדא, אם הרג הגר תושב לישראל בדרך עליה, נהרג. ולרבא אינו נהרג.

ה. ואם היה הגר תושב 'אומר מותר', וכן אם היה סבור שהורג בהמה ונמצא אדם, או שסבור שהוא כנעני ונמצא גר תושב,

תזרע וגו', אלא חריש של ערב שביעית הנכנס לשביעית, וקציר של שביעית היוצא למוצאי שביעית.

יא. קציר העומר דוחה שבת, וכך דרש רבי ישמעאל מ'בחריש ובקציר תשבות', מה חריש הוא של רשות, שאין חריש של מצוה, שאפילו לצורך עומר ושתי הלחם, אם מצא חרוש אינו חורש, אף קציר אין אסור אלא של רשות, יצא קציר העומר שהוא מצוה, שאפילו אם מצא קצור מצוה לקצור.

יב. האב שהרג את בנו בשוגג כשעשה מצוה, כגון כשהכהו כדי לחנכו, או כדי ללמדו אומנות כשאין לו אומנות אחרת, פטור מגלות. אבל אם כדי ללמדו אומנות כשיש לו כבר אומנות אחרת, גולה.

יג. הבן שהרג את אביו במזיד, חייב שתי מיתות, חנק משום עושה חבורה באביו, וסייף משום רוצח. ונדון בחמורה, לפיכך לרבי שמעון שחנק חמור מסייף נדון בחנק, ולחכמים שסייף חמור נדון בסייף.

יד. ואם הרגו בשוגג, לרבי שמעון אינו גולה, ששגגת חנק שחמורה מסייף לא ניתנה לכפרה. ולחכמים גולה, ששגגת סייף היא וניתנה לכפרה.

טו. העושה חבורה באביו בשוגג (ולא הרגו) אינו גולה, אע"פ שבמזיד חייב מיתה.

טז. עבד או כותי שהרג את ישראל בשוגג,

סיכומי הדינים העולים ממסקנת הגמרא

החבל, כדין נשל הברזל מקתו, שאין גלות אלא כשנשמט כל מה שבידו. ולדבריו אין לך שונא גולה. (ע"פ גירסת רש"י).

ט. שלש ערי מקלט הבדיל משה בעבר הירדן שלהם גולים ההורג בשוגג, וכנגדם הבדיל יהושע שלש בארץ כנען, ומכוונות כשתי שורות שבכרם. ואלו הן: חברון ביהודה כנגד בצר במדבר, שכם בהר אפרים כנגד רמות בגלעד, קדש בהר נפתלי כנגד גולן בבשן. וכשיעור שהיה מדרום עד חברון, כך היה מחברון לשכם ומשכם לקדש ומקדש לצפון, שנאמר 'ושלשת'.

ואף על פי שבעבר הירדן לא היו אלא שני שבטים ומחצה, הכינו שם שלש ערים כמו בארץ, משום שבגלעד היו רוצחים מצויים.

ומטעם זה היו הרוצחים קרובים לערים האמצעיים יותר מאלו שבקצוות, שחברון וקדש רחוקות מן הגבול רביע הארץ, וההורג בסוף הגבול צריך לנוס רביע הארץ, וההורג בין חברון לשכם או בין שכם לקדש קרוב למקלט מכאן ומכאן, לפי שבשכם היו רוצחים מצויים.

י. ועד שלא נבחרו שלש שבארץ לא היו שלש שבעבר הירדן קולטות, שנאמר 'שש ערי מקלט תהיינה' עד שיהיו ששתן קולטות כאחת. ומכוונות להן דרכים מזו לזו, ש'מקלט' היה כתוב על פרשת דרכים

לרבא הוא נהרג, ש'אומר מותר' קרוב למזיד. ולרב חסדא ואב"י אין נהרג, ש'אומר מותר' אנוס הוא.

ו. בן נח נהרג על שהיה לו ללמוד ולא למד, שהרי הקב"ה הזהיר את אבימלך 'הנך מת על האשה אשר לקחת' משום שהיה לו ללמוד דרך ארץ, שאכסנאי בא לעיר שואלים אותו על עסקי אכילה ושתייה ולא על עסקי אשתו.

ז. סומא שהרג בשוגג, לרבי יהודה אינו גולה, שנאמר 'בלא ראות', כאן לא ראה אבל רואה הוא במקום אחר, פרט לסומא שאינו רואה בשום מקום. ולרבי מאיר גולה, ששני מיעוטים נאמר למעט את הסומא, 'בלא ראות' ו'בבלי דעת', ואין מיעוט אחר מיעוט אלא לרבות.

ח. השונא שהרג בשוגג, לת"ק אינו גולה. ולרבי יוסי נהרג מפני שהוא כמועד, ואע"פ שלא התרו בו, סובר רבי יוסי ברבי יהודה שחבר אין צריך התראה, שלא ניתנה התראה אלא להבחין בין שוגג למזיד, שלא יוכל לומר לא הייתי יודע שאסור.

ולשיטת רבי שמעון, אם יכול לומר לדעת הרג, כגון שנשמט החבל מידו ונפל עליו, אינו גולה, שיש לומר שלדעת עשה. ואם בוודאי הרג שלא לדעת, כגון שנפסק החבל, גולה. ודוקא לשיטת חכמים, אבל לשיטת רבי, גם אוהב אינו גולה כשנפסק

סיכומי הדינים העולים ממסקנת הגמרא

בהן כלי זיין וכלי מצודה, שלא יקנה מהם גואל הדם ויהרוג (אבל אם יביא ממקומו ירגישו בו). ולחכמים מותר.

ד. תלמיד שגלה מגלין רבו עמו, שהרי חיותו הוא. ומכאן למדנו שלא ישנה אדם לתלמיד שאינו הגון, שלא יביאוהו עונותיו לידי הריגה בשוגג ויגלה. וכן הרב שגלה, מגלין ישיבתו עמו.

ה. דברי תורה קולטים את הרוצח. י"א שקולטו מגואל הדם, ודווקא בזמן שעוסק בה. אבל כשאינו עוסק בה אין קולטים, ולפיכך צריך להגלות את הרב וישיבתו עמו, כדי שתקלטנו העיר גם בשעה שאינו עוסק בתורה. וי"א שקולטים ממלאך המות, שאין יכול להמית את האדם בשעה שעוסק בתורה. וכן היה אצל רב חסדא שלא היה מלאך המות יכול להמיתו עד שהפסיקו ממשנתו.

ו. הכתוב פתח בערי מקלט של ראובן תחלה, לפי שהוא פתח בהצלה תחלה, שנאמר 'וישמע ראובן ויצילהו מידם'.

ז. משה רבינו היה יודע שאין שלש ערים שבעבר הירדן קולטות עד שלא נבחרו שלש בארץ, ואמר מצוה שבאה לידי אקיימנה. ועליו נאמר 'אוהב כסף לא ישבע כסף'.

ח. חכמים פירשו בכמה אופנים לשון הכתוב 'מי אוהב בהמון לו תבואה'.

כדי שיכיר הרוצח ויפנה לשם, שנאמר תכין לך הדרך.

דף י'

א. שש ערי מקלט היו קולטות את הרוצח בין לדעת ובין שלא לדעת, שאפילו אם לא ברח שם לשם קליטה, שלא היה יודע שהם קולטות, קולטתו. אבל מ"ב ערים של לויים אין קולטות אלא לדעת.

ב. ערי מקלט, אין עושים אותם טירין קטנים, לפי שאין מזונות מצויין שם. ולא כרכים גדולים, שהכל נקבצים שם תמיד ויהא רגל גואל הדם מצויה שם ויארוב לו, אלא עושים אותם עיירות בינוניות.

ג. וצריך לתקן לרוצחים דברים הצריכים להם, שנאמר 'וחי', עשה בה דברים שיהיה לו חיות. ולפיכך אין מושיבים אותן אלא במקום מים. ואם אין שם מים, מביאים להם מים. ואין מושיבין אותם אלא במקום שווקים, כדי שימצאו מזונות לקנות. ובמקום אוכלוסין, שיהו כפרים וישוב סמוכים להם, שלא יבואו גואלי הדם מרובים על העיר בחיל. ואם נתמעטו אוכלוסייהם מוסיפים עליהם. נתמעטו דירותיהם, מביאים להם כהנים לויים וישראלים.

ואין פורסין בתוכם מצודות, ולא מפשילין לתוכן חבלים, כדי שלא תהא רגל גואל הדם מצויה שם. לרבי נחמיה אין מוכרים

סיכומי הדינים העולים ממסקנת הגמרא

והרגו, זה נהרג וזה גולה, ועל זה נאמר 'והאלקים אנה לידו'.

יא. מן התורה ומן הנביאים ומן הכתובים למדנו, שבדרך שאדם רוצה לילך, בה מוליכים אותו.

יב. רוצח שגלה לעיר מקלט ומצאו גואל הדם והרגו, לרב הונא פטור, שמפרש הכתוב 'ולו אין משפט מות' על גואל הדם, כלומר פן ירדוף גואל הדם אחר הרוצח ויהרגנו, ולא יתיירא מבית דין לפי שאין לו משפט מות. ויש אומרים שהוא חייב, שהכתוב מדבר על הרוצח, שחוששים שלא ירדוף אחריו גואל הדם ויהרגנו, שאין ראוי לו למות ע"פ משפט שלא היה אלא שוגג.

יג. כשרוצח גולה לעיר מקלט, מוסרים לו שני תלמידי חכמים, שידברו אל גואל הדם שלא יהרגנו. י"א שמתרין בו שאם יהרגנו בעיר מקלט חייב מיתה. ולרב הונא (שפוטר ממיתה אם הרגו), מדברים אליו דברים הראויים לו, אומרים לו אל תנהג בו מנהג שופכי דמים בשגגה בא מעשה לידו. ולרבי מאיר הרוצח מדבר בעצמו, שנאמר 'וזה דבר הרוצח'. אבל חכמים סוברים שדברים שאין נעשים ע"י האדם, נעשים ומתקבלים על ידי הרבה שלוחים.

יד. לרבי יוסי בר יהודה מקדימין תחילה אחד שוגג ואחד מזיד לערי מקלט, ובית דין שולחים ומביאים אותו משם, מי

(ואע"פ שכתוב 'לא' נדרש בלשון 'לו'. ראה עץ יוסף):

א) מי שבקי במקרא ומשנה בהלכות ואגדות, לו נאה לדרוש ברבים. וכן דרשו הפוסק: מי ימלל גבורות ה' ישמיע כל תהלתו, למי נאה למלל גבורות ה', מי שיכול להשמיע כל תהלתו.

ב) האוהב תלמידי חכמים, התורה מחזרת עליו ועל זרעו, שיהיו לו בנים תלמידי חכמים.

ג) האוהב ללמוד עם חברים רבים, לו תבואה (תורה). אבל העוסקים בתורה בדבד מטפשים וחוטאים, ועליהם נאמר חרב על צוואריהם.

ד) האוהב ללמד לתלמידים הרבה, לו תבואה, שעל ידיהם ירבה הפלפול ונותן לב לתרץ קושיותיהם. וכך היה רבי אומר: הרבה למדתי מרבתי, ומחברי יותר מהם, ומתלמידי יותר מכולם.

ט. שערי ירושלם שהיו עוסקים בתורה גרם לרגלינו שיעמדו במלחמה. וכך אמר הקב"ה לדוד: טוב לי יום אחד שאתה עוסק בתורה לפני, מאלף עולות שעתיד שלמה בנך להקריב לפני על המזבח.

י. שנים שהרגו את הנפש בלא עדים, אחד בשוגג ואחד במזיד, הקב"ה מזמינם לפונדק, ההורג במזיד יושב תחת הסולם וההורג בשוגג יורד ממנו, ונופל עליו

סיכומי הדינים העולים ממסקנת הגמרא

אלקים', י"א שכתב שמונה פסוקים אחרונים בספר תורה (מ'וימת משה'). וי"א שכתב בספרו פרשת ערי מקלט, והכוונה שכתב דברים הכתובים בספר תורת אלקים, ולא שכתב בספר תורת אלקים ממש.

ד. ספר שתפרו בפשתן, י"א שהוא פסול, שהוקשה כל התורה לתפילין, שהלכה למשה מסיני שצריך לתופרן בגידין. ויש אומרים שהוא כשר, שלא הוקשה תורה לתפילין אלא שיהא מן המותר בפין, ולא יכתוב על עור של בהמה טמאה, אבל לא להלכות תפילין שנאמרו מסיני.

ה. בי חביבי תפר תפילין שלו בפשתן, ואין הלכה כן, אלא צריך לתופרן בגידין.

ו. כהן גדול שמת מחזיר את הרוצח מעיר מקלט. אחד כהן גדול המשוח בשמן המשחה, ואחד המרובה בבגדים (לאחר שנגזז שמן המשחה), ואחד שעבר ממשיחותו (שאירע פסול בכהן גדול ושימש אחר תחתיו, וכשנתרפא הראשון חזר לעבודתו, ועבר זה ממשיחותו), מחזירים את הרוצח, שנאמר שלשה פעמים בפרשה 'הכהן הגדול' לרבות את שלשתם.

ובגמרא נסתפקו אם אינו יוצא עד שימותו שלשתם, או שיוצא אפילו במיתת אחד מהם.

ז. לרבי יהודה גם כהן משוח מלחמה

שנתחייב מיתה בב"ד הרגוהו, ושלא נתחייב מיתה פטרוהו, מי שנתחייב גלות מחזירים אותו למקומו. ולרבי היו המזידים גולים מעצמם, שסבורים שקולטות גם במזיד.

טו. עיר שרובה רוצחים אינה קולטת, שנאמר 'ודבר באזני זקני העיר ההיא את דבריו', ולא שהושוו דבריהם לדבריו.

טז. עיר שאין בה זקנים, י"א שאינה קולטת את הרוצח, ואין נעשה בה בן סורר ומורה, ואינה מביאה עגלה ערופה, שבכל אלו נאמר 'זקני העיר'. וי"א שקולטת את הרוצח, ונעשה בה בן סורר ומורה, ומביאה עגלה ערופה, שלא נאמר 'זקני העיר' אלא למצוה בעלמא.

דף י"א

א. כל דיבור לשון קשה הוא, שנאמר 'דיבר האיש אדוני הארץ אתנו קשות'. אבל 'נדברו' או 'ידבר' לשון נחת הוא.

ב. מפני מה נאמרה פרשת רוצחים בספר יהושע בלשון קשה, שנאמר 'ידבר ה' אל יהושע לאמר דבר אל בני ישראל וגו' תנו לכם את ערי המקלט', י"א מפני שהן של תורה. וי"א מפני ששייה אותם יהושע, שלא הפרישם מיד לאחר שחלקו עד שנאמר לו מפי הקב"ה.

ג. חכמים נחלקו בביאור הכתוב 'ויכתוב יהושע את הדברים האלה בספר תורת

סיכומי הדינים העולים ממסקנת הגמרא

יב. מי שנגמר דינו שחייב גלות, ועדיין לא הספיק לגלות עד שמת כהן גדול, אינו גולה, שק"ו הוא, אם מי שגלה כבר יצא, מי שלא גלה אינו דין שלא יגלה. ואע"פ שלא נתכפר בגלות, מיתת הכהן גדול מכפרת.

יג. ואם מת כהן גדול קודם שנגמר דינו, ומינו כהן אחר, ואח"כ נגמר דינו, גולה וחוזר במיתתו של שני. שנאמר 'וישב בה עד מות הכהן הגדול אשר משח אותו בשמן הקדש', וכי הוא מושחו? אלא זה שנמשח בימיו. ואע"פ שלא היה עדיין כהן גדול כשהרג זה, היה לו לבקש רחמים לאחר שמינו אותו, שיגמור דינו של זה לזכות ולא ביקש.

יד. רוצח שנגמר דינו כשלא היה כהן גדול, וכן ההורג כהן גדול, וכהן גדול שהרג, גולה לעיר מקלט ואינו יוצא משם לעולם.

טו. הרוצח אינו יוצא מעיר מקלטו לא לעדות מצוה, ולא לעדות ממון, ולא לעדות נפשות. ואפילו אם ישראל צריכים לו. ואפילו שר צבא ישראל כיואב בן צרויה אינו יוצא משם לעולם, שנאמר 'אשר נס שמה', שם תהא דירתו שם תהא מיתתו שם תהא קבורתו.

טז. רוצח שנגמר דינו לגלות, ומת, מוליכים את עצמותיו לשם, שנאמר 'לשוב לשבת בארץ עד מות הכהן', איזהו ישיבה שהיא בארץ הוי אומר זו קבורה.

מחזיר את הרוצח, שנאמר פעם רביעית 'עד מות הכהן'. ולתנא קמא אינו מחזיר, שלא נאמר שם הכהן 'הגדול', והכוונה על אחד מהכהנים האמורים למעלה.

ח. אימותיהם של כהנים מספקות מחיה וכסות לרוצחים שגלו לעיר מקלט, כדי שלא יתפללו על בניהם שימותו. שאילו היו מתפללים היו נענים, לפי שהיה להם לבקש רחמים על דורם ולא ביקשו. וי"א שנותנים להם מזון כדי שיתפללו על בניהם שלא ימותו, שאילו לא היו מתפללים היו מתים מטעם שהיה להם לבקש רחמים.

ט. קללת חכם אפילו בחנם היא באה, שהרי דוד קילל למי שיודע אם מותר לזרוק שם על חרס לתהום כדי שלא ישטפו המים את העולם, ואינו אומרו, שייחנק, והורה לו אחיתופל להיתר בק"ו מסוטה שנמחה השם כדי לעשות שלום בין איש לאשתו, ואע"פ כן נתקיימה בו הקללה.

י. קללת חכם גם על תנאי היא באה, שהרי עלי קילל את שמואל אם יכחד ממנו דבר, ואע"פ שלא יכחד ממנו נתקיימה בו.

יא. נידוי על תנאי צריך הפרה, שהרי יהודה קיבל נידוי אם לא יחזיר את בנימין ליעקב, ואע"פ שחזר היו עצמותיו מגולגלים במדבר עד שביקש משה רחמים עליו.

סיכומי הדינים העולים ממסקנת הגמרא

ב. ושתי טעויות טעה יואב כשתפס בקרנות המזבח כדי להינצל ממיתה, שרק גגו של מזבח קולט והוא תפס בקרנותיו, ורק מזבח בית עולמים קולט, והוא תפס במזבח של שילה. ולאביי טעה עוד, שאינו קולט אלא כהן ועבודה בידו, והוא זר היה.

ג. שלש טעויות עתיד שרו של רומי לטעות, שיברח לבצרה כדי לינצל, ואינה קולטת אלא בצר, ורק שוגג, ורק לאדם, והוא מזיד ומלאך.

ד. ערי מקלט לא ניתנו לקבורה, שנאמר 'ולכל חייתם', לחיים נתנו ולא לקבורה. חוץ מן הרוצח שנקבר שם, שהתורה גילתה בפירוש ששם תהא קבורתו.

ה. כשם שעיר מקלט קולטת, כך תחומה קולטת. אבל לא ידור הרוצח אלא בעיר עצמה ולא בתחומה, ואפילו במחילות שתחת הקרקע שאין אוכלות במגרש של לויים, לא ידור הרוצח, שנאמר 'בה' ולא בתחומה.

ו. רוצח שיצא חוץ לתחום ומצאו גואל הדם, לרבי יוסי הגלילי מצוה ביד גואל הדם להרגו, ורשות ביד כל אדם. ולרבי עקיבא רשות ביד גואל הדם להרגו, ואדם אחר שהרגו חייב עליו. ולרבי אליעזר גם גואל הדם נהרג עליו אם הרגו קודם שעמד למשפט. וכדבריו פסק רב.

ז. רוצח שמת בעיר מקלט, ולאחר זמן מת כהן גדול, מוליכים את עצמותיו על קברי אבותיו, שנאמר 'ישוב הרוצח אל ארץ אחוזתו', 'ישבה בארץ אחוזתו זו קבורה.

יח. כהן שהיה עומד ומקריב על המזבח, ונודע שהוא בן גרושה או בן חלוצה, לרבי אליעזר כל קרבנות שהקריב עד הנה פסולים, ולרבי יהושע כשרים, שנאמר 'ברך ה' חילו ופועל ידיו תרצה', אפילו חללים שבו.

יט. רוצח שנגמר דינו, ונתברר שהכהן גדול בן גרושה, לרבי אליעזר נתגלה למפרע שלא היה כהן גדול, ונמצא שנגמר דינו של רוצח בלא כהן גדול, ואינו יוצא מעיר מקלט לעולם. ולשיטת רבי יהושע, י"א שדינו ככהן שהקריב ונתברר שהיה חלל, שעבודתו כשירה, וגם כאן היה כהן גדול עד הנה, והרי זה כמת כהן גדול לאחר גמר דינו שאינו גולה. וי"א שלא אמרה רבי יהושע אלא לענין עבודה, לפי שהכשיר הכתוב עבודת פסולים, אבל כאן מודה רבי יהושע שלא היה כהן גדול מעולם והרוצח גולה ואינו יוצא.

דף י"ב

א. רוצח שהיה מקריב על מזבח של בית עולמים, מזבח קולטתו.

סיכומי הדינים העולים ממסקנת הגמרא

א) לשיטת חכמים, אין מטילים לא את הנוף אחר עיקר האילן, ולא את העיקר אחר הנוף, בין לענין ערי מקלט, ובין למעשר שני, אלא חלק האילן שהוא בתוך התחום של ערי מקלט, קולט את הרוצח, והחלק שאינו בתוך התחום אינו קולטו. וכן לענין מעשר, מכנגד החומה ולפנים, אוכלים שם פירות מעשר שני בלא פדיון, ואסור לפדות שם. ומכנגד החומה ולחוץ, אין אוכלים שם בלא פדיון, ומותר לפדות אותם.

ב) לרבי יהודה, לענין מעשר שני, מטילים את העיקר אחר הנוף לחומרא ולא לקולא. ולפיכך אם עיקר האילן עומד מחוץ לחומה, והנוף בתוך החומה, מטילים את העיקר אחר הנוף להחמיר שלא יוכלו לפדות פירות בעיקר האילן אע"פ שהוא עומד בחוץ, אבל אין מטילים אותו להקל שיוכלו לאכול שם פירות. ואם העיקר בתוך החומה ונופו מבחוץ, מטילים את העיקר אחר הנוף שלא יוכלו לאכול שם, אבל אין מטילים אותו לקולא שיוכלו לפדות שם.

ולענין ערי מקלט, לרב אשי דינו כמעשר שני, שאם היה עיקר האילן מחוץ לתחום, והנוף בתוך התחום, אף על פי שהרוצח עומד בעיקרו, אסור להרגו, שמטילים את העיקר אחר הנוף לחומרא וכאילו העיקר עומד בתוך התחום. אבל אם היה העיקר בתוך התחום, והנוף הוא מחוצה לו, והוא

ז. סנהדרין שראו אחד שהרג את הנפש, אין ממיתים אותו עד שיעמוד בבית דין אחר, שנאמר 'עד עמדו לפני העדה למשפט', עד שיעמוד בבית דין אחר.

ח. רוצח שיצא בשוגג מעיר מקלט, י"א שגואל הדם הורגו, שנאמר 'יצא יצא' לרבות שוגג. וי"א שאין הורגו אלא אם יצא מזיד, ו'יצא יצא' לא בא לרבות כי דיברה תורה כלשון בני אדם. ומסתבר כדבריו, שלא יהא סופו (יציאתו מעיר מקלט) חמור מתחילתו (הרציחה), שאינו נהרג אלא על מזיד.

ט. אב שהרג, בנו אינו נעשה לו גואל הדם, שהבן אין נעשה שליח להלקות או לנדות את אביו בכל עבירות שעבר, חוץ ממסית, שאמרה תורה 'לא תחמוז ולא תכסה עליו'. אבל בן בנו נעשה גואל הדם לאבי אביו (שהרג את אביו, שהוא בנו של רוצח).

י. אילן שהוא עומד בתוך התחום של ערי מקלט, ונופו נוטה מחוץ לתחום, או שעומד חוץ לתחום ונופו נוטה בתוך התחום, והרוצח נמצא בעיקרו של אילן או בנופו, נחלקו תנאים בדבר. וכן נחלקו לענין מעשר שני, באילן שהוא עומד בתוך החומה, ונופו מחוץ לחומה, או להיפך, אם אוכלים שם פירות מעשר שני בלא פדיון כדין ירושלים, או אם פודים שם את הפירות כדין פירות שהן מחוץ לירושלים.

דף י"ג

א. רוצח שגלה לעיר מקלטו, ורצו אנשי העיר לכבדו, יאמר להם רוצח אני. ואם אמרו לו אע"פ כן, יקבל מהם, שנאמר 'וזה דבר הרוצח'.

ב. חכמים נחלקו אם הרוצח היה משלם שכר דירה ללויים:

א) לרב כהנא, בארבעים ושתים ערי הלויים משלם שכר ללויים לדברי הכל. ובשש ערי המקלט, לרבי מאיר אינו משלם שכר, שנאמר 'לכם' לכל צרכיכם. ולרבי יהודה משלם, שלא נאמר 'לכם' אלא לקליטה.

ב) לרבא, בשש ערי מקלט, לדברי הכל לא היה משלם, שנאמר 'לכם' לכל צרכיכם. ובארבעים ושתים עיר, לרבי מאיר אינו משלם, שנאמר 'ועליהם תתנו', ומשמע שגם אלו כשש הערים שהם לכל צרכיהם. ולרבי יהודה משלם, כי מה שנאמר 'ועליהם תתנו', היינו שיקלטו כמו שש הערים, אבל לא שיהיה לכל צרכם.

ג. עבד עברי שיוצא לחפשי (בשש או ביובל), לרבי יהודה אינו חוזר לשררה שהיה בה, שנאמר 'ושב אל משפחתו', למשפחתו הוא שב, ולא למה שהחזיקו אבותיו. ולרבי מאיר חוזר לשררה שהיה בה, שנאמר 'אל אחוזת אבותיו' כאבותיו.

ד. וכן רוצח שגלה לעיר מקלט, לרבי יהודה אינו חוזר לשררה שהיה בה,

עומד בעיקרו, אסור להרגו, שאין מטילים את העיקר אחר הנוף לקולא.

ולדברי רבא, כשהרוצח עומד בעיקרו מטילים את העיקר אחר הנוף לחומרא ולא לקולא (כדברי רב אשי).

ואם הרוצח עומד בנופו כשהעיקר בפנים והנוף הוא בחוץ, וגואל הדם יכול לעמוד מחוץ לתחום ולהורגו בחצים ובצורות, מותר להרגו, שאין מטילין את הנוף אחר העיקר אפילו לחומרא. ואם גואל הדם רוצה ליכנס בתוך התחום, ולעלות דרך עיקר האילן ולהרגו כשעומד בנופו, לרבי יהודה מותר להרגו, שהרי עומד מבחוץ, ולחכמים אסור להרגו, שאסור להשתמש בעיקר האילן העומד בפנים כסולם שדרכו יהרוג את הרוצח העומד תחת הנוף.

יא. רוצח שגלה לעיר מקלט, וחזר והרג באותה העיר בשוגג (ואינו רשאי לצאת מעירו מפני רציחה ראשונה), גולה משכונה לשכונה בתוך אותה העיר, שנאמר 'כי בעיר מקלטו ישב', עיר שקלטתו כבר.

יב. בן לוי שהוא מיושבי העיר, והרג בשוגג, גולה מעיר לעיר, שהוא רשאי לצאת מן העיר כיון שלא גלה שם. ואם גלה לשכונה אחרת בעירו, עירו קולטו. שנאמר 'כי בעיר מקלטו ישב' עיר שקלטתו כבר.

סיכומי חיינים העולים ממסקנת הגמרא

'ישוב' והוא מופנה לדון גזירה שוה 'שיבה
שיבה' לגולה, שגם הוא יחזור לשררה
שהיה בה כמו העבד.

שנאמר 'ישוב הרוצח אל ארץ אחזתו',
לארץ אחזתו הוא שב ולא למה שהחזיקו
אבותיו. ולרבי מאיר חוזר, שנאמר בעבד

הדרן עלך אלו הן הגולין למסקנא

סיכומי הדינים העולים ממסקנת הגמרא

אלא משום גרושה, שאיסור חלוצה לא כתוב בתורה אלא נלמד מרבו, שנאמר 'ואשה' גרושה מאישה, לרבות חלוצה.

ד. האוכל נבילות וטריפות, שקצים ורמשים, וטהור שאכל קודש טמא, לוקה. וכן מי שאכל טבל, מעשר ראשון שלא ניטלה תרומתו, ומעשר שני והקדש שלא נפדו, לוקה. (ושיעור אכילה לחיוב מלקות יבואר להלן דף י"ז).

ה. תנאים נחלקו אם חייבי כריתות, וחייבי מיתות בית דין, לוקין ארבעים או לא:

א) לרבי ישמעאל, בין חייבי כריתות ובין חייבי מיתות בית דין ישנם בכלל מלקות ארבעים (כשהתרו בהם גם למלקות), שנאמר 'אם לא תשמור לעשות את כל דברי התורה הזאת, והפלאה' את מכותך', הפלאה זו מלקות, שנאמר 'והפילו השופט והכהו לפניו'. ואע"פ שאין מחייבין את האדם בשתי רשעיות, שנאמר 'כדי רשעתו', היינו כשיש חיוב

א. כל חייבי כריתות לוקין (לתנא במשנתינו). ואלו הן:

הבא על אחותו, ועל אחות אביו, ועל אחות אמו, ועל אחות אשתו, ועל אשת אחיו, ועל אשת אחי אביו, ועל הנדה. טמא שאכל את הקודש, הבא אל המקדש טמא, האוכל חלב, ודם, ונותר, ופיגול, השוחט והמעלה קדשים בחוץ, האוכל חמץ בפסח, האוכל והעושה מלאכה ביום הכפורים, המפטם את השמן, המפטם את הקטורת, והסך בשמן המשחה.

ב. אלמנה שנבעלה לכהן גדול, גרושה וחלוצה לכהן הדיוט, ממזרת ונתינה (שהיא מן הגבעונים) לישראל, בת ישראל לנתין ולממזר, לוקין. שעברו על לאו.

ג. אשה שהיא אלמנה וגרושה, חייב עליה כהן גדול משום שני שמות. אבל אם היא גרושה וגם חלוצה, אין כהן חייב עליה

מיתת ב"ד אין לוקין עליו. אבל חייבי כרת לוקה, שלא שניתן לאזהרת כרת לוקים עליו, שחייבי כריתות אין צריכים התראה לא לכרת ולא לקרבן, שהרי פסח ומילה ענש אף על פי שלא הזהיר.

ו. העובר על עשה, אינו לוקה, שנאמר 'אם לא תשמור', וכל מקום שנאמר 'השמר' 'פן' ו'אל' אינו אלא לא תעשה. העובר על לאו שאין בו מעשה אינו לוקה, שנאמר 'לעשות'. וכן העובר על לאו שניתק לעשה, אינו לוקה, שאין לוקין אלא על לאו הדומה לחסימה הכתוב אצל פרשת מלקות. (וזוהו טעם גם למצות עשה וללאו שניתק לעשה שאינן לוקין).

ז. מי שלא הקריב קרבן פסח, או שלא מל עצמו במזיד, חייב כרת. אבל בשוגג אינו חייב קרבן, שהוקשה כל התורה לענין קרבן לע"ז, שהוא שב ולא תעשה ולא קום ועשה.

דף י"ד

א. עבר על כל העריות בהעלם אחד, חייב על כל אחת ואחת, שנאמר 'ואל אשה בנדת טומאתה', לחייב על כל אשה ואשה.

ב. הבא על אחותו, שהיא אחות אביו ואחות אמו, חייב שלשה. והוא שייך באופן שבא אחד על אמו והוליד שתי בנות, וחזר ובא על אחת מהן והוליד בן,

מיתה וממוון או מלקות וממוון, אבל מיתה ומלקות כולה מיתה אריכתא היא.

ב) לרבי עקיבא (וכך היא סתם משנתינו), חייבי מיתות בית דין אין לוקין, שמיתה ומלקות שתי רשעיות הן. אבל חייבי כריתות, אם התרו בהם למלקות לוקים ארבעים. ואין כאן משום שתי רשעיות, לרבי שמואל ברבי יצחק, שלא נאמרה אלא על רשעה המסורה לבית דין, וכרת אינה מסורה לבית דין. ולרבינא משום שחייבי כריתות שעשו תשובה ב"ד של מטה מוחלין להם, ואפילו אם עדיין לא עשו תשובה, אין כאן חיוב של כרת מוחלט, שיכול לעשות תשובה.

ג) לרבי יצחק גם חייבי כריתות שהתרו בהן למלקות אין לוקים, שכל חייבי כריתות של עריות בכלל היו שנאמר 'אשר יעשה מכל התועבות האלה ונכרתו', ונכתב כרת באחותו בפני עצמה, לומר שאין בהן עונש אלא כרת לבדו ולא מלקות.

לשיטת רבא, באופן שהתרו בו למיתה ולמלקות, בין לרבי עקיבא ובין לרבי ישמעאל אינו לוקה ומת, גם חייבי כרת וגם חייבי מיתת ב"ד, שהוא שתי רשעיות. ונחלקו כשהתרה בו למלקות לבד, לרבי ישמעאל אפילו חייב מיתת ב"ד לוקה, שלוקין על לאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד. ולרבי עקיבא חייבי מיתת ב"ד אין לוקים, שכל לאו שניתן לאזהרת

תאכל בשר מזבח השלמים אשר לה' וטומאתו עליו ונכרתה'.

ט. הכתוב הזהיר את הטמא שלא יאכל תרומה, שנאמר 'איש איש מזרע אהרן והוא צרוע או זב בקדשים לא יאכל עד אשר יטהר', דבר ששוה בכל זרע אהרן זו תרומה. ולרבי יוחנן הוזהר גם שלא ליגע בתרומה, שנאמר 'ובכל קודש לא תגע'.

י. טמא שנגע בקדש, לריש לקיש לוקה, שנאמר 'בכל קודש לא תגע'. ולרבי יוחנן אינו לוקה, שהיא אזהרה על נגיעת תרומה ולא על נגיעת קודש.

יא. טמא שאכל בשר קודש לפני זריקת דמים, לריש לקיש לוקה, שנאמר 'בכל קודש לא תגע, בין לפני זריקה ובין לאחריה. ולרבי יוחנן אינו לוקה, שהאזהרה על אכילת קודש נלמד מ'טומאתו' הנאמר לאחר זריקה.

דף ט"ז

א. לא תעשה שקדמו עשה, לרבי יוחנן (קודם חזרה) ולרבה לוקין עליו, שאין דומה ללאו הניתק לעשה, שהעשה בא אחר הלאו, שאין אתה יכול לקיימו אלא לאחר עבירת הלאו, אבל עשה שקדם את הלאו ואתה יכול לקיימו קודם עבירת הלאו, אינו ניתוק הלאו, ואפילו אם יקיימו לאחר שעבר על הלאו לא נפטר מן המלקות. ומטעם זה הבא למקדש טמא

ובא הבן על אחות אמו, שהיא אחותו ואחות אביו.

ג. הבא על חמש נשים נדות בהעלם אחד, חייב על כל אחת ואחת.

ד. אין עונשים מן הדין, שהרי ענש הכתוב על אחותו בת אמו שלא בת אביו, ובת אביו שלא בת אמו, והיה ראוי לענוש בק"ו על אחותו בת אביו ובת אמו, ואע"פ כן הוצרך הכתוב לרבות עליה עונש, כדי ללמד שאין עונשים מן הדין.

ה. המפטם שמן המשחה, וסך בשמן המשחה שעשה משה, חייב שני חטאות, אע"פ שנאמר כרת אחת על שניהם.

ו. אין האשה טמאה עד שיצא מדוה דרך ערותה (ולא דרך דופן), שנאמר 'ואיש אשר ישכב את אשה דוה וגלה את ערותה', עד שיצא מדוה דרך ערותה.

ז. הכתוב הזהיר על הטמא שלא יבוא למקדש, שנאמר 'ולא יטמאו את מחניהם'. ואם נכנס ענוש כרת, שנאמר 'את משכן ה' טמא ונכרתה'.

ח. הכתוב הזהיר את הטמא שלא יאכל קודש, לריש לקיש שנאמר 'בכל קודש לא תגע' (ואע"פ שהכתוב מדבר בנוגע, יש כאן גם אזהרה לאוכל, שהוקש קודש למקדש שמדבר על איסור שיש בו חיוב כרת). ולרבי יוחנן בגזירה שוה 'טומאתו טומאתו' מטמא שבא על המקדש. ואם אכל, ענוש כרת, שנאמר 'והנפש אשר

סיכומי הדינים העולים ממסקנת הגמרא

לו או שתקיים את העשה ותיקחנה, או שתלקה. (אבל אין עשה לאחר הלאו בלשון 'כל ימיו', שאינו עומד כל ימיו בעמוד והחזר, שאם בא לבית דין ואינו מחזיר, לוקה מיד).

ג. המוציא שם רע על אשתו, לוקה ומשלם, ואסור לגרשה, שנאמר 'לא יוכל לשלחה כל ימיו'. ואם גירשה, מחזירה ואינו לוקה, שנאמר 'ולו תהיה לאשה', אם אינו ענין לפניו, כלומר קודם שגירשה, שהרי אשתו היא, תנהו ענין לאחריו, שאם עבר וגירשה יש לו עשה להחזירה.

ד. כל מצות עשה שיש בה קום עשה (לאחר שעבר על הלאו, שבא לתקן את הלאו), לרבי יוחנן אם לא ביטל את העשה שלא יוכל לקיימה עוד, אע"פ שלא קיים את העשה, אינו לוקה. ורק אם ביטל שלא יוכל עוד לקיים העשה, לוקה. ולריש לקיש, אם קיים את העשה, אינו לוקה. אבל אם לא קיימו, אע"פ שלא ביטל ועדיין יכול לקיימו, לוקה. ובית דין אומרים לו, או שתקיים את העשה, או שאתה לוקה מיד.

ה. התראת ספק, לרבי יוחנן שמה התראה, שהרי כל לא תעשה שניתק לעשה התראת ספק היא, שמתרין בו כשעובר על הלאו, וגמר הלאו תלוי בביטול העשה, וכשמתרין בו שלא יעבור, הוא ספק שמא לא יבטל את העשה,

לוקה, שעבר על לאו של 'ולא יטמאו את מחניהם', אע"פ שקדמו עשה של 'וישלחו מן המחנה'.

ולשיטת ריש לקיש אין לוקין על לאו שקדמו עשה, ודינו כלאו שניתק לעשה, שכאשר מקיים את העשה נפטר ממלקות. (רש"י ע"ב).

ב. המאנס את הבתולה, ונשאה משום שנאמר 'ולו תהיה לאשה', אסור לגרשה, שנאמר 'לא יוכל לשלחה כל ימיו'. ואם גירשה, אם כהן הוא, שאינו יכול להחזירה לפי שאסור בגרושה, לוקה. ואם ישראל הוא, מחזירה ואינו לוקה. ונחלקו חכמים בטעם הדבר:

לרבי יוחנן, אע"פ שעשה של 'ולו תהיה לאשה' קדם ללאו, ולוקין על לאו שקדמו עשה, יש כאן עשה לאחר הלאו, שנאמר לא יוכל לשלחה 'כל ימיו', כלומר שלא תהא בשילוחיה כל ימיו, אלא יחזירנה, והוא עשה שמתקן את הלאו לאחר שעבר עליו. (וכל זמן שיכול לומר אני מחזירה, אין בית דין מלקין אותו, לשיטת רבי יוחנן הסובר שכל זמן שלא ביטל את העשה בידיים ביטול עולם, כגון שהדירה בהנאה על דעת רבים שאין לו הפרה, אינו לוקה).

ולריש לקיש, אינו לוקה, משום שגם לאו שקדמו עשה אין לוקין עליו אם הוא מקיים את העשה, וכשיבוא לב"ד יאמרו

סיכומי הדינים העולים ממסקנת הגמרא

וקילל את זה, פטור, שהתראת ספק לאו, שמה התראה. ולתנא קמא חייב, שהתראת ספק שמה התראה.

ד. ואם הכה את שניהם בבת אחת בהתראה אחת, או שקילל את שניהם בבת אחת, לדברי הכל חייב.

ה. לרבי יהודה לוקין על לאו שאין בו מעשה. ולשיטת רבו רבי יוסי הגלילי אין לוקין אלא על לאו שיש בו מעשה. חוץ מהנשבע על לשעבר, כגון שנשבע אכלתי והוא לא אכל, או לא אכלתי ואכל, והמימר את הקרבן, והמקלל את חברו בשם, שלוקים אע"פ שלא עשו מעשה. אבל הנשבע שיאכל ואינו אוכל, אינו לוקה.

ו. הנוטל אם על הבנים, לרבי יהודה לוקה ואינו משלח, כי מה שאמרה תורה 'שלח' הכוונה קודם שיקחנה, כלומר לא תקח האם על הבנים אלא שלחנה קודם לקיחה, והוא לאו שקדמו עשה. (ואע"פ שנאמר 'שלח' לאחר 'לא תקח, אין הכוונה שאם לקחת תשלח לאחר מכן ותתקן את הלאו).

ולחכמים משלח ואינו לוקה, שמפרשים 'שלח' לאחר לקיחה, שאם לקחת שלח ותתקן את הלאו, והוא לאו שניתק לעשה שאין לוקין עליו. ואם לא שלח, להאומר שאם לא קיימו לוקה, לוקה מיד אם אינו רוצה לשלח, ולהאומר שאינו לוקה אלא

ואע"פ כן התראה היא, וכשביטל לבסוף את העשה לוקה.

ולריש לקיש לא שמה התראה, ובלאו שניתק לעשה אין כאן התראת ספק, שהלאו נגמר מיד כשעובר עליו והוא התראת וודאי, והעשה יכול לקיים כדי שיהיה תחת המלקות, ולכשיבא לבית דין אומרים לו או שתקיים ובכך תתקן את הלאו תחת המלקות, או שתלקה.

דף ט"ז

א. האומר שבועה שאוכל ככר זה היום, ועבר היום ולא אכלה, אינו לוקה. ונחלקו אמוראים בטעם הדבר: לרבי יוחנן משום שהוא לאו שאין בו מעשה. ולריש לקיש משום שהוא התראת ספק, שהרי תלה זמן לשבועתו כל היום, ולא שמה התראה.

ב. המותיר מן הפסח, לרבי יהודה אינו לוקה משום שיש עליו עשה לאחר הלאו, שנאמר 'והנותר ממנו עד בוקר באש תשרפו'.

ג. י"א בשם רבי יהודה שהתראת ספק שמה התראה. וי"א בשמו שאין שמה התראה. ולפיכך, מי שגירש את אשתו, ונישאת לאחר, וילדה, ספק אם הולד הוא בן תשעה חדשים לראשון, או שהוא בן שבעה חדשים לאחרון, והכה הבן את הבעל הראשון, וחזר והכה את השני, בשתי התראות, או שקילל את זה וחזר

סיכומי הדינים העולים ממסקנת הגמרא

יב. מצות פאה להפריש מן הקמה. לא הפריש מן הקמה מפריש מן העומרים, לא הפריש מן העומרים מפריש מן הכרי.

ואם כבר מירחו, ונתחייב במעשר, מעשר תחלה את הכרי ואחר כך נותן את הפאה לעני, כדי שלא יפסיד, שלקט שכחה ופאה פטורים ממעשר, וזה הביאן לידי חיוב.

יג. ואם טחן את החטים, יש אומרים שלוקה על 'לא תכלה פאת שדך', ששוב לא יוכל לקיים את העשה של 'תעזוב אותם', שקנאם בשינוי. ולרבי ישמעאל מפריש מן העיסה. ואם אכל את העיסה, לוקה.

יד. רבינא החזיר מלמד שהדירוהו (על דעת רבים) שלא ילמד עוד כשפשע בתינוקות, שלא נמצא מי שמדקדק כמותו, ומתירים את הנדר לדבר מצוה.

טו. האוכל תולעת הנמצאת בכרוב, לרב יהודה לוקה משום 'שרץ השורץ על הארץ'.

טז. אכל שרץ המים, לוקה ארבע, שני לאוין הכתובים בשרץ המים ושני לאוין הכתובים בשרץ סתם. אכל נמלה (חיה, שהיא בריה), לוקה חמש, שלש לאוין הכתובים בשרץ השורץ על הארץ, ושנים הכתובים בשרץ סתם. אכל צרעה לוקה שש, חמש כשאר שרץ הארץ, ואחד משום שרץ העוף.

אם כן ביטלו, אינו לוקה אלא אם שחטו ששוב אינו יכול לשלח.

ז. אונס שגירש, אם ישראל הוא מחזיר ואינו לוקה. ולרבי יוחנן אם ביטל את העשה ששוב לא יוכל להחזירה, לוקה. וכגון שהדירה ברבים להאומר נדר שהודר ברבים אין לו הפרה, או שהדירה על דעת רבים שאין לו הפרה לדברי הכל. ויש אומרים שגם אם הדירה אינו לוקה, שלא אמרו שהמדיר על דעת רבים אין לו הפרה אלא לדבר הרשות, אבל לדבר מצוה יש לו הפרה.

ח. אבל אם הרגה אינו לוקה, משום 'קם ליה בדרבה מיניה'. ואם קיבל קידושין מאחר בשליחותה, היא ביטלה את העשה ולא הוא.

ט. אממר פסק הלכה שנדר שהודר ברבים יש לו הפרה, ואם הודר על דעת רבים אין לו הפרה.

י. גזלן אינו לוקה, וכן הבא אל ביתו של לוח ונוטל ממנו משכון, ואפילו אם לא קיים עשה של השבה, ואפילו אם ביטל העשה ולא יוכל לקיימו (ששרף את המשכון), פטור, לפי שחייב בתשלומין.

יא. ואפילו אם לקח משכונו של גר, ושרפו בחיי הגר, ומת הגר בלא יורשין, אינו לוקה, לפי בשעת שריפה חייב בתשלומין לגר, ורק לאחר מכן פקע שעבודו של גר.

סיכומי הדינים העולים ממסקנת הגמרא

יא. המשהה את נקביו, והשותה בקרן של מקיז דם, עובר משום לא תשקצו.

יב. ריסק תשעה נמלים, והביא אחד חי והשלימן לכזית, לוקה שש, חמש משום בריה, ואחד משום כזית נבילה. וכן אם אכל שנים מרוסקין ואחד חי, או אחד מרוסק ואחד חי, אם גדולים הם ויש בהם כזית ביחד, לוקה גם משום כזית.

יג. חכמים נחלקו כמה יאכל מן הטבל ויהא חייב מלקות:

יט. האוכל טבל, בין אם לא הורם ממנו כלום, ובין אם הורם ממנו תרומה גדולה ולא מעשר ראשון, ובין אם הורם ממנו מעשר ראשון ולא מעשר שני, ואפילו אם לא הורם ממנו מעשר עני, לוקה, שנאמר 'לא תוכל לאכול בשעריך', ולהלן הוא אומר 'ואכלו בשעריך ושבעו', מה להלן מעשר עני אף כאן מעשר עני.

לרב ביבי בשם ריש לקיש: כשאכל חיטה שלימה, לרבי שמעון חייב אע"פ שהוא כל שהוא, לפי שהוא בריה. ולחכמים אינו חייב אלא בכזית, שרק בריית נשמה (כמו נמלה) חשובה בריה. ואם אכל קמח, לדברי הכל אינו חייב אלא בכזית.

א. הלוקח פירות מעם הארץ, מפריש כל המעשרות, ומעכבן לעצמו ואוכל, שהרי מעשר ראשון מותר לזרים, ומעשר שני אוכלו בירושלים. (ואינו מפריש תרומה גדולה, שלא נחשדו עמי הארץ עליה).

לרבי ירמיה בשם ריש לקיש: לרבי שמעון חייב על כל שהוא אפילו כשאכל קמח, שלא אמרו שיעור כזית אלא לענין קרבן. ולחכמים אינו חייב אלא בכזית אפילו כשאכל חיטה, שגם חיוב מלקות לא נאמר אלא בכזית, וחיטה אינה חשובה בריה לפי שאין בה נשמה.

ב. ואם שנת מעשר עני היא, לחכמים קורא את השם וא"צ להפריש, שאומר מעשר עני של כרי זה יהא בצפוננו או בדרומו. ולרבי אליעזר א"צ לקרות את השם, שלא נחשדו עמי הארץ על מעשר עני של דמאי, לפי שאין בו איסור אכילה

ד. האוכל ביכורים עד שלא קרא עליהם פרשת ביכורים, לרבי שמעון (ורבי עקיבא) לוקה, שדורש את הפסוק 'לא תוכל לאכול וגו' ותרומת ידך' אלו הביכורים, וללמד שאם אכלם קודם שקרא עליהם, לוקה (שאין צריך ללמד על אכילה חוץ לחומה כמו שיתבאר, ואם אינו ענין על חוץ לחומה תנהו ענין לקודם קריאה). ולחכמים אינו לוקה, שהנחת הביכורים מעכבת, וקריאת הפרשה אינה מעכבת.

דף י"ז

סיכומי הדינים העולים ממסקנת הגמרא

תוכל לאכול בשעריך וגו' ובכורות' זה בכור, והוא מיותר לדרשו באם אינו ענין על זר שאכלו אפילו לאחר זריקה.

יא. האוכל חטאת ואשם חוץ לקלעים אפילו לאחר זריקה, לרבי שמעון לוקה. שדרש 'לא תוכל לאכול בשעריך וגו' בקרך וצאנך' זה חטאת ואשם, ומיותר לדרוש באם אינו ענין על האוכלו מחוץ לקלעים.

יב. האוכל מן העולה, אפילו לאחר זריקה ואפילו בפנים, לר"ש לוקה. ודרשו מ'לא תוכל לאכול בשעריך וגו' נדריך' זה עולה, והוא מיותר לדרוש באם אינו ענין על האוכל מן העולה.

יג. ביכורים חמור ממעשר, שאסור לזרים, ומעשר חמור מביכורים שאסור לאונן. תודה ושלמים חמורים ממעשר שטעונים מתן דמים ואימורים למזבח, ומעשר חמור מהם שטעון כסף צורה. בכור חמור מתודה ושלמים שקדושתו מרחם, תודה ושלמים חמורים מבכור שטעונים סמיכה ונסכים ותנופת חזה ושוק. חטאת ואשם חמורים מבכור שהן קדשי קדשים, ובכור חמור מהם שקדושתו מרחם. עולה חמור מחטאת ואשם שהוא כליל, חטאת ואשם חמורים ממנו שמכפרים. וכל הקרבנות חמורים מעולה שיש בהם שתי אכילות.

יד. אין מזהירין מן הדין, אפילו להאומר עונשין מן הדין.

ה. האוכל קדשי קדשים חוץ לקלעים, קדשים קלים ומעשר שני חוץ לחומה, והשובר את העצם בפסח הטהור, לוקה. אבל המותר מקרבן פסח הטהור, והשובר עצם מפסח טמא, אינו לוקה.

ו. הנוטל אם על הבנים, לרבי יהודה לוקה ואינו משלח, שלא אמרה תורה 'שלח' אלא קודם לקיחה, אבל אם לקח, לוקה, שאין כאן לאו הניתק לעשה. ולחכמים משלח ואינו לוקה, ש'שלח' שאמרה תורה היינו לאחר שתיקח, והוא לאו הניתק לעשה.

ז. כל לאו שיש בו קום עשה (שמתקנו לאחר שעבר עליו), אין לוקים עליו.

ח. האוכל מחוץ לחומה ביכורים, תודה ושלמים, בכור, חטאת ואשם, לוקה. רבי שמעון דרש כל זה בק"ו. ולמסקנת הגמרא (יח.) אין מזהירים מן הדין, ולמדו מ'לא תוכל לאכול בשעריך' שעולה על כל מה שנמנה בפסוק שלפניו והבאתם שמה וגו', שכולם 'לא תוכל לאכול בשעריך'.

ט. האוכל תודה ושלמים לפני זריקה, לרבי שמעון לוקה. שדרש 'לא תוכל לאכול בשעריך וגו' 'ונדבותיך' זו תודה ושלמים, והוא מיותר לדרוש באם אינו ענין על אכילה לפני זריקה.

י. זר האוכל מן הבכור, אפילו לאחר זריקה, לרבי שמעון לוקה. שדרש 'לא

סיכומי הדינים העולים ממסקנת הגמרא

דף י"ח

אותם אשר כופר בהם, אין קורין בו 'וזר לא יאכל'.

ה. ביכורים, לשיטת חכמים אין הקריאה מעכבת בהם. אבל צריך שיהיו ראויים לקריאה, ולפיכך, אם הפרישם קודם לחג ונתחייבו בקריאה, ועבר עליהם החג, ירקבו, ששוב אינם ראויים לקריאה. (אבל אם הפרישם לאחר החג, מתחילה לא חל עליו חובת קריאה). ולדעת רבי שמעון, ביכורים שצריכים קריאה קריאה מעכבת בהם, ואם אכלם הכהן קודם קריאה לוקה.

ו. לרבי יהודה, אין הנחה מעכבת בביכורים, לפי שלא נאמרה הנחה בתורה אלא פעם אחת 'והניחו', ולא שינה עליו הכתוב לעכב. והכתוב 'והנחתו' עולה על תנופה ולא על הנחה.

ולרבי אליעזר בן יעקב הנחה מעכבת בביכורים, כי גם 'והנחתו' עולה על הנחה, ושינה עליו הכתוב לעכב. ותנופה נלמדת מ'ולקח הכהן הטנא מידיך', שדרשו גזירה שוה 'יד יד' מ'ידיו תביאינה' שנאמר בשלמים, שכמו שצריך כאן כהן כך שם צריך כהן, וכמו שצריך שם בעלים כך צריך כאן בעלים, הא כיצד? מניח כהן ידיו תחת ידי בעלים ומניף.

דף י"ט

א. לרבי אליעזר אין זר חייב מיתה על

א. זר שאכל מן העולה לפני זריקה חוץ לחומה, לרבי שמעון לוקה חמש מלקות מן הכתוב 'לא תוכל לאכול בשעריך', משום חוץ לחומה, משום לפני זריקה, משום זר, משום אוכל חוץ לקלעים, ומשום אוכל עולה. ועוד לוקה מלקות שישית מן הכתוב 'כליל תהיה לא תאכל', שכל שהוא בכליל יש לא תעשה על אכילתו.

ב. אבל אינו לוקה משום 'וזר לא יאכל כי קודש', שנאמר רק על קודש שראוי לכהנים. ואין לוקה משום בשר שיצא חוץ למחיצתו הנלמד מ'בשר בשדה טריפה לא תאכלו', לפי שאינו ראוי גם בפנים. ולא משום כל שבקודש פסול שנלמד מ'לא יאכל כי קדש הם', לפי שלא היה ראוי גם קודם הפסול.

ג. לאו הבא מכלל עשה, עשה הוא ולא לאו, שהרי נאמר 'וכל בהמה מפרסת פרסה וגו' אותה תאכלו', ומשמע אותה ולא הטמאה, ואע"פ כן הוצרך הכתוב לומר 'את זה לא תאכלו' ללאו, כי מ'אותה תאכלו' אין לנו אלא עשה.

ד. כהן שאכל מחטאת ואשם לפני זריקה פטור ממלקות, שנאמר 'ואכלו אותם אשר כופר בהם', כל שאנו קורים בו 'ואכלו אותם אשר כופר בהם', קורין בו 'וזר לא יאכל', וכל שאינו בכלל 'ואכלו

סיכומי הדינים העולים ממסקנת הגמרא

ו. אדם טמא שאכל מעשר שני טהור בלא פדיון, אפילו בירושלים, לוקה, שנאמר 'נפש אשר תגע בו וטמאה עד הערב ולא יאכל מן הקדשים'. (ונדרש על מעשר שני).

ז. וכן אדם טהור שאכל מעשר שני טמא בלא פדיון, אפילו בירושלים, לוקה, שנאמר לא תוכל לאכול 'בשעריך', ובבכור בעל מום שנפדה נאמר 'בשעריך' תאכלנו הטמא והטהור, אפילו טמא וטהור אוכלים בקערה אחת, וכאן אמרה תורה לא תוכל לאכול כך.

ח. מעשר שני שנטמא פודין אותו אפילו בירושלים, שנאמר 'כי לא תוכל שאתו', אין שאת אלא אכילה, שנאמר 'וישא משאות מאת פניו'.

ט. מעשר שני טהור פודין אותו אפילו בפסיעה אחת חוץ לחומה, שנאמר 'כי לא תוכל שאתו'. (לשון משא. ולרבות על נטמא בלבד, היה לו לומר 'לאכלו').

י. היה עומד מחוץ לחומה, ומשאו של פירות מעשר שני בפנים, קלטוהו מחיצות ואסור לפדותו. וכן אם היה עומד בפנים, ומשאו בחוץ, אסור לפדותו, שנאמר 'כי ירחק ממך המקום', ודורשים 'ממילואך'. (וכשהוא בפנים או משאו בפנים, לא רחק המקום ממלואו ושוב לא נפדה).

אכילת ביכורים עד שיראו פני העזרה. ואם היו מקצתן בחוץ ומקצתן בפנים, המקצת שבחוץ דינו כחולין לכל דבר, ומקצת שבפנים יש לו קדושת ביכורים לכל דבר.

ב. רב ששת פסק שהנחה מעכבת בביכורים, וקריאה אינה מעכבת.

ג. לרבי ישמעאל אין אדם מעלה בזמן הזה מעשר שני בירושלים לאכלו, אע"פ שקדושת הארץ לא בטלה (לענין מעשרות. תוס'), שהוקש מעשר לבכור שאינו אלא לפני הבית, שקדושה ראשונה לא קדשה לעתיד לבוא. ואפילו אם נזרק דמו קודם החורבן, וחרב הבית ועדיין בשרו קיים, אסור לאכלו בירושלים, שהוקש בשרו לדמו, ללמד שאין אוכלים אותו אלא בשעה שראוי לזרוק את דמו, ולא משנהרס המזבח. (ואין כאן משום דבר הלמד בהיקש שאין חוזר ומלמד בהיקש בקדשים, גם לסובר שהולכים אחר המלמד, כי דם ובשר דבר אחד הוא).

ד. להאומר קדושה ראשונה קדשה לשעתה ולעתיד לבוא, מותר להעלות בכור לירושלים בזמן הזה ולהקריבו אע"פ שאין בית.

ה. אדם טהור שאכל מעשר שני טהור מחוץ לחומת ירושלים בלא פדיון, לוקה.

ו) ואם אמר תרומת מעשר באמצעיתה, אינו לוקה, שאין כאן טבל, ותרומה ותרומת מעשר מותרים לכהן. ומעשר ראשון ומעשר עני מותר לזרים, וכן מעשר שני בירושלים).

ד. ואם אכלה זר, לוקה שתים, משום טבל ומשום תרומה. (ואילו היה אוכלה קודם הפרשה, לא היה לוקה אלא אחת משום טבל).

ה. ואם אכלה זר בגבולין לאחר שנכנס לירושלים וחזר והוציא, או שנכנס בטבלו לאומר מתנות שלא הורמו כמי שהורמו, לוקה שלש, משום אכילת מעשר שני מחוץ לחומה. ולרבינא גם אם נכנס הוא בפנים והפירות בחוץ, ואוחז בהם ע"י קנה ארוך, חשוב כאילו כבר נכנסו ולוקה על אכילתם בחוץ.

ו. פירות שלא נגמרה מלאכתם למעשר, ונכנסו לירושלים וחזרו, ולאחר מכן נגמרה מלאכתם והפריש מהם מעשר שני, פודין אותם ואוכלם בכל מקום.

ז. ואם נכנסו לירושלים לאחר שנגמרה מלאכתם, וחזר והוציאם והפריש מהם מעשר שני, לב"ש יחזיר מעשר שני שלהם ויאכל בירושלים, ואסור לפדותם ולאכלם מחוץ לירושלים, שמתנות שלא הורמו כמי שהורמו, וכבר קלטו אותם מחיצות. ולבית הלל יפדו ויאכלם בכל מקום. וטעמם: "א שסוברים שמתנות

יא. ונסתפק רב פפא כשהיה עומד בפנים, ותופס את משאו בקנה ארוך מבחוץ, אם מאחר שאינו על כתיפו ממש אין זה מלואו, אלא כמוטל על הארץ הוא ונפדה, או שמאחר שתופס בו משאו הוא. ולא נפשט. ולרבינא (להלן כ.) נפשט שנחשב בתוך ירושלים.

דף כ'

א. רבי יוחנן אין לוקין על אכילת מעשר שני מחוץ לירושלים, אלא לאחר שכבר נכנס לירושלים וראה פני החומה, וחזר והוציא. שנאמר 'לפני ה' אלקיך תאכלנו' 'לא תוכל לאכול בשעריך', לאחר שקורין בו לפני ה' אלקיך תאכלנו, קורין בו לא תוכל לאכול בשעריך.

ב. ואם נכנסו הפירות לירושלים בעודן טבל (לאחר שנגמרו מלאכתן למעשר), וחזרו ויצאו, והפריש מעשר שני ואכלו בחוץ, לאומר מתנות שלא הורמו כמי שהורמו לוקה, ולאומר שאינן כמי שהורמו אינו לוקה.

ג. כהן שיש בידו תאנה של טבל, ואמר תאנה זו תרומתה בעוקצה, מעשר ראשון בצפונה, מעשר שני לדרומה והיא שנת מעשר שני והוא בירושלים, או שהיא שנת מעשר עני ואמר מעשר עני בדרומה והוא בגבולין, ואכלה, לוקה משום טבל, שמעשר ראשון טבול לתרומת מעשר.

סיכומי הדינים העולים ממסקנת הגמרא

אליעזר אחת. ומוזדים חכמים לרבי אליעזר במלקט לבנות מתוך שחורות, שחייב גם על אחת, שמכיון שמקפיד על שער לבן אחד שבין שערותיו השחורות כדי שלא יראה זקן, מלאכה חשובה היא לו וחייב משום גוזז כיון שחושש לגזיזה זו. ודבר זה אסור גם בחול, שמתנאה עצמו בנויי אשה, ונאמר 'לא ילבש גבר שמלת אשה'.

יב. המקיף פאת ראשו, שמשוה צדעיו לאחורי אזנו ולפדחתו, לוקה שתיים על שתי הפאות שיש לראש, ואפילו אם נטלן בבת אחת בשתי ידיו.

יג. המשחית פאת זקנו, לוקה על שתי פאות מכאן ושתיים מכאן ואחת מלמטה. ולרבי אליעזר אם ניטלו כולם כאחת, אינו חייב אלא אחת, שלאו אחד הוא.

ואלו הן חמש פאות של הזקן: תחת כל אוזן, מקום שלחי התחתון יוצא בחודו של לחי שבולט לחוץ. ושתי השבולת שבסנטר, במקום חבור שני הלחיים יש עצם קטן שמחבר הלחיים, מכאן ומכאן נקרא פאה, שכל אחד מהן לסוף הלחי, הרי שתיים מכאן ושתיים מכאן. ואחת מלמטה הוא השיער שבין שתי השבולת שבסנטר.

יד. המקיף לאחריים פאת הראש, לוקה. והניקף, לרבי יהודה לוקה בכל אופן, שלוקין על לאו שאין בו מעשה. ולחכמים

שלא הורמו כמי שלא הורמו. ולרבה, אע"פ שמתנות שלא הורמו כמי שהורמו, לא אמרו כן אלא לאיסור אכילה בלא פדיה מחוץ לחומה, שחל עליהם מן התורה לאחר שנכנס לירושלים, אבל דין 'קלטוהו מחיצות' ששוב אסור לפדותם לאחר שנכנס לירושלים אינו אלא מדרבנן, וכשנכנסו בטבלם לא גזרו.

ח. הקורח קרחה בראשו על המת, לוקה. ואע"פ שלא נאמר אלא 'בין עיניכם', למדים גזירה שוה מקרחה האמור בכהנים שחייב על כל הראש. ואם קירח שלא על המת, פטור.

ט. קירח ארבע או חמש קריחות בזה אחר זה, אם היה בחמש התראות, חייב על כל אחת ואחת. ואם לא התרו בו אלא פעם אחת, אינו לוקה אלא אחת. ואם קירח בבת אחת, כגון שסך חמש אצבעותיו סם המשיר את השיער, והניחם על ראשו בבת אחת, חייב על כל אחת ואחת, שנאמר אצל כהנים 'קרחה' לחייב על כל קרחה, ולישראל למדים בגזירה שוה מכהנים.

י. חכמים נחלקו כמה שיעור קרחה: י"א כדי שיראה מבשר הראש ערום, וי"א כגריס, וי"א כשתי שערות, וי"א בכעדשה.

יא. הנוטל מגופו שערות כמלא פי הזוג בשבת, חייב משום גוזז. וכמה מלא פי הזוג? לחכמים שתי שערות, ולרבי

סיכומי הדינים העולים ממסקנת הגמרא

שכשעושה ביד חייב רק משום שריטה, וכשעושה בכלי חייב רק משום גדידה.

ב. המתגודד על עבודה זרה, בכלי חייב וביד פטור, שדרך עבודתה בכלי, שנאמר 'ויתגודדו כמשפטם בחרבות וברמחים'.

ג. לתנא קמא אינו חייב על שחיתת זקן עד שיטלנו בתער, שנאמר 'לא תשחית' ונאמר 'לא יגלחו', גילוח שיש בו השחתה זה תער. ולרבי אליעזר חייב גם אם ליקטו במלקט ורהיטני, שגם אלו עושים גילוח.

ד. הכותב כתובת קעקע, שכותב על בשרו בסם או בסיקרא, ואח"כ מקעקע הבשר במחט או בסכין, ונכנס הצבע בין העור לבשר ונראה בו כל הימים, לוקה. ואינו חייב עד שיכתוב, ויקעקע, בדיו או בכחול או בכל דבר שהוא רושם. ולר"ש בן יהודה משום ר' שמעון אינו לוקה עד שיכתוב שם של עבודה זרה, שנאמר 'וכתובת קעקע לא תתנו בכם' לפי שאני ה" ואלא תכתבו שם אחר על בשרכם.

ה. לרבי מלכיא אסור ליתן אפר מקלה על מכתו, מפני שנראית ככתובת קעקע. ורב ביבי בר אביי הקפיד אפילו על מכה קטנה של כלי. ולרב אשי אין איסור בדבר, לפי שמכתו מוכחת עליו.

ו. שש הלכות נאמרו על ידי רב מלכיא ורב מלכיו, ומפני ששמותיהם דומים, ויש מחליפין שמועה של זה בשל זה, נתנו סימן לסדר השמועות.

לוקה רק כשעה מעשה, כגון אם הקיף לעצמו (שלוקה שתיים, משום מקיף ומשום ניקף), או כשמסייע למקיף, שמזמין לו את שערותיו.

טו. השורט שריטה אחת על המת חייב. אבל השורט על ביתו שנפל ועל ספינתו שטבעה בים, פטור, שנאמר 'לנפש', אינו חייב אלא על המת בלבד.

טז. שרט חמש שריטות על מת אחד, חייב על כל אחת ואחת, שנאמר 'ושרט' לנפש לא תתנו, לחייב על כל שריטה ושריטה. (שהיה יכול לומר 'לא תשרטו').

יז. השורט שריטה אחת על חמשה מתים, לרבי יוסי לוקה חמש, שנאמר אצל גדידה 'למת', ולשיטתו שריטה וגדידה אחת היא.

דף כ"א

א. עיקר איסור שריטה על מת שאמרה תורה 'ושרט לנפש לא תתנו בבשרכם', משמעו ביד. ועיקר איסור גדידה שנאמר 'לא תתגודדו וגו' למת', משמעו בכלי.

ונחלקו תנאים אם הוא דווקא, לדעת רבי יוסי שייך שם שריטה גם בכלי, ושם גדידה גם ביד, ונמצא שהעושה חבורה בעצמו בכלי על המת, חייב שנים, משום משרט ומשום מגדד, שגדידה ושריטה אחת היא, ושניהם בין ביד בין בכלי. וכן פסק שמואל. וי"א שהוא דוקא,

סיכומי הדינים העולים ממסקנת הגמרא

והוא פושט ולובש, חייב על כל אחת ואחת.

לרב אחא בריה דרב איקא אינו חוזר ולוקה אלא כשפשט ולבש לגמרי. ולרב ביבי בשם רב אסי, חייב גם אם הכניס והוציא ידו בבית יד חלוקו. ולרב אשי אפילו לא פשט כלל, אלא כל ששהה כדי לפשוט וללבוש, חוזר ולוקה.

ט. יש חורש תלם אחד, וחייב משום שמונה לאוין:

החורש בשור וחמור, והן מוקדשין (השור בכור והחמור פטר חמור, ועובר על 'לא תעבוד בכור שורך'), וכלאים בכרם (שמחפה תוך כדי הילוכו וחייב משום זורע. ו"א משום מקיים ראה בסמוך), ובשביעית (וחייב משום זורע בשביעית), ויום טוב (ועובר על חרישה ביו"ט), והוא כהן ונזיר בבית הטומאה. חנניא בן חכניאי מנה לאו נוסף אם לובש כלאים.

ואינו לוקה משום זורע ביו"ט, שכבר לוקה משום חורש, ואין חילוק מלאכות ביו"ט.

י. לרבי ינאי נמנו וגמרו שהחופה בכלאים, לוקה משום זורע. ולריש לקיש אפשר שאינו לוקה אלא לרבי עקיבא, שמחייב על המנכש והמחפה בכלאים משום מקיים, שדורש 'כלאים שדך לא'. אבל לחכמים המקיים פטור, ומנכש או מחפה אינו לוקה.

לרב חנינא בריה דרב איקא שלש נאמרו ע"י רב מלכיו: (א) 'שפוד', שצלו בו בשר אסור לטלטלו. (ב) 'שפחות', שהלכה כרבי אליעזר שגם אשה שהכניסה מאה שפחות, כופה אותה בעלה לעשות בצמר. (ג) 'גומות' שאם נמצאו גומות, אע"פ שאין שם שיער גדולה היא. ושלש נאמרו ע"י רב מלכיא: (א) 'בלורית', שגוי המסתפר מישראל, לא יגע כשלש אצבעות בכל סביבותיה. (ב) 'אפר מקלה', שלא יתן אפר מקלה על מכתו. (ג) 'גבינה', שאסרו גבינות בית אונייקי מפני שמחליקים פניה בשומן חזיר.

ולרב פפא, מימרות שנאמרו על משניות או ברייתות הם מרב מלכיא, ולדבריו גם 'שפחות' נאמרה על ידו, ורק 'שפוד' ו'גומות' שהן שמעתא נאמרו ע"י רב מלכיו.

ז. נזיר שהיה שותה יין כל היום, אין חייב אלא אחת. אמרו לו, אל תשתה אל תשתה, והוא שותה, חייב על כל אחת ואחת. וכן כהן שהיה מטמא למתים כל היום, אינו חייב אלא אחת. אמרו לו אל תטמא אל תטמא, והוא מטמא, חייב על כל אחת. וכן נזיר שהיה מגלח כל היום, אינו חייב אלא אחת. אמרו לו אל תגלח אל תגלח, והוא מגלח, חייב על כל אחת ואחת.

ח. היה לבוש בכלאים כל היום, אינו חייב אלא אחת. אמרו לו אל תלבש אל תלבש,

לוקה, שנאמר 'ולא יזח החושן'. המסיר בדי הארון לוקה, שנאמר 'לא יסורו ממנו'. החורש בעצי אשירה לוקה, שנאמר 'ולא ידבק בידך מאומה' וגו'. הקוצץ אילנות טובות לוקה, שנאמר 'כי ממנו תאכל ואותו לא תכרות'.

ה. האומר 'שבועה שלא אחרוש ביו"ט', לא חלה שבועה עליו, שכבר מושבע ועומד מהר סיני. ואם אמר 'שבועה שלא אחרוש בין בחול בין ביו"ט', לאומר איסור כולל חל על איסור, שבועה חלה עליו אפילו ביום טוב, מתוך שחלה עליו שבועה בחול. ולאומר אין איסור חל על איסור אפילו בכלל, אין שבועה חלה עליו ביום טוב.

ו. מי שקיבל נזירות ע"י מלאך נקרא 'נזיר שמשוין', ואין לו שאלה, שציווי של מעלה הוא. ומותר להיטמא למתים.

ז. המרביע שור פסולי המוקדשים שנפדה, אפילו במינו, לוקה. וכן המנהיג בשור פסולי המוקדשים לוקה, שגוף אחד הוא ועשאו הכתוב כשני גופים, שיש עליו תורת חולין ותורת קדשים.

ח. לתנא קמא מלקין את המחויב מלקות ארבעים חסר אחת, שנאמר 'במספר ארבעים' ולא נאמר 'ארבעים במספר', ללמד שיכו אותו במנין המשלים סכום של ארבעים, שגורם לקרות אחריו ארבעים. ולרבי יהודה לוקה ארבעים

יא. יש חילוק מלאכות בשבת ואין חילוק מלאכות ביום טוב, שאם עשה שתים או שלש מלאכות בהעלם אחד, או שעשה מלאכה שיש בה שתי לאוין, אינו לוקה אלא אחת.

דף כ"ב

א. המבשל גיד הנשה בחלב ביום טוב, בעצי הקדש, ואכלו, לוקה חמש, שתים על אכילתו ושלש על בישולו:

א) משום אוכל גיד הנשה. ב) משום אוכל בשר בחלב. (לסובר יש בגידין בנותן טעם). ג) משום מבשל ביום טוב שלא לצורך. ד) משום מבשל בשר בחלב. ה) משום 'ואשריהם תשרפון באש לא תעשון כן לה' אלקיכם'. ואינו לוקה משום הבערה ביו"ט, שכבר לקה משום מבשל, ואין חילוק מלאכות ביו"ט.

ב. ואם היה גיד הנשה של נבילה, לוקה על אכילתו גם משום אכילת נבילה.

ג. ואם בישלן בעצי אשירה, לוקה על 'ולא ידבק בידך מן החרס', ועל 'לא תביא תועבה אל ביתך'.

ד. הזורע בנחל איתן, לוקה, שנאמר 'אשר לא יעבד בו ולא יזרע'. המוחק את השם, לוקה, שנאמר 'ואבדתם את שמם וגו' לא תעשון כן לה' אלקיכם'. הקוצץ את בהרתו לוקה, שנאמר 'השמר בנגע הצרעת'. המזיח את החושן מעל האפוד

סיכומי הדינים העולים ממסקנת הגמרא

יכול לקבל כולם, הואיל ונשתנה ונתקלקל, שמעתה אין יכול לקבל, פטור אף על פי שעדיין לא לקה, שהרי נתבזה באותו אומד. ואם אמדוהו שיכול לקבל י"ח עד יום פלוני, וכשהגיע יום פלוני אמדו שיכול לקבל ארבעים, אין לוקה אלא אומד ראשון אע"פ שעדיין לא לקה כולם, שאומד גמור היה.

יג. עבר עבירה שיש בה שני לאוין, אומדים אותו, אם יכול לקבל עד ל"ט מכות, לוקה על לאו אחד, ומתרפא וחוזר ולוקה. וכן אם אמדו שיכול לקבל מ' או מ"א, לא ילקוהו אלא ל"ט, שאין מלקין אלא מכות הראויות להשתלש, ונמצא שלא לקה אלא על לאו אחד, ולוקה ומתרפא וחוזר ולוקה. אבל אם אמדוהו שיכול לקבל מ"ב, חשובים אותן שלש אומד ללאו האחר, ולוקה מ"ב ונפטר.

דף כ"ג

א. כיצד מלקין את המחויב מלקות? כופה את שתי ידיו על העמוד הילך והילך, וחזן הכנסת אוחז בבגדיו, אם נקרעו נקרעו ואם נפרמו נפרמו, עד שמגלה את לבו, שנאמר 'ונקלה אחיך'.

ב. חזן הכנסת עומד על האבן הנתונה מאחוריו, ורצועה של עגל בידו, שנאמר 'ארבעים יכנו' וסמוך לו 'לא תחסום שור בדישו'. הרצועה כפולה אחד לשנים

שלימות, ומכה אחרונה (שאינה במנין של שלש שלש) לוקה בין כתפיו, שנאמר 'מה המכות האלה בין ידיך ואמר אשר הכתי בית מאהבי'. (וחכמים מפרשים כתוב זה על תינוקות של בית רבן).

ט. העומדים בפני ספר תורה, ולא בפני תלמיד חכם, טפשים הם, שהרי בתורה נאמר ארבעים, ובאו חכמים ופיתחו אחת.

י. כל הלוקה בב"ד, צריך לאמדו מתחילה שלא ימות מחמת ההכאות. ואין אומדים אותו אלא במכות הראויות להשתלש.

יא. אמדוהו שיכול לקבל ארבעים מכות, וחזרו ואמדו בו ביום, וראו שאין יכול לקבל ארבעים, אם כבר לקה מקצתן, פוטרים אותו, שכבר נתבזה. ואם לא לקה עדיין, הרי זה כמי שלא אמדוהו כלל, ועתה מעיינים בדינו וראו שאין יכול לקבל ארבעים, וממתינים לו עד שיבריא ויהיו אומדין אותו אומד הראוי לו.

ואם מתחילה אמדוהו לי"ח, ובו ביום חזרו ואמדו שיכול לקבל ארבעים, אם לקה כבר י"ח שאמדוהו, פוטרים אותו, שמכיון שיצא מבית דין כבר, בזיון ב"ד הוא להחזירו. אבל אם עדיין לא לקה, נתגלה שאומד ראשון טעות היה, ומלקין אותו ארבעים.

יב. ואם אומד שני היה ביום אחר, כגון שאמדוהו שיכול לקבל ארבעים עד יום פלוני, וכשהגיע יום פלוני אמדו שאין

סיכומי הדינים העולים ממסקנת הגמרא

חוסמין אותה, כלומר אין מגערין בה שלא תאמר אי אפשי בו, שנאמר 'לא תחסום שור בדישו', וסמוך לו 'כי ישבו אחים יחדו'.

ו. כל המבזה את המועדים כאילו עובד ע"ז, שנאמר 'אלהי מסכה לא תעשה לך', וסמוך לו 'את חג המצות תשמור'.

ז. המספר לשון הרע, והמקבל לשון הרע, והמעיד עדות שקר, ראוי להשליכו לכלבים, שנאמר 'לכלב תשליכון אותו', וסמוך לו 'לא תשא שמע שוא אל תשת ידך עם רשע להיות עד חמס', וקורים בו גם 'לא תשיא שמע שוא'.

ח. לחכמים אין מעמידים חזנים להלקות אלא חסירי כח ויתירי מדע, ואע"פ כן צריך להזהירם שלא יסיפו, שאין מזרזין אלא למזורז. ולרבי יהודה מעמידים גם חסירי מדע ויתירי כח.

ט. הוסיף לו המכה מכה אחת יותר ממה שאמדוהו, בין אם הוסיף לו מכות הרבה, ובין אם הוסיף לו שתי מכות או אחת, עובר משום 'לא יוסיף'.

י. אם מת הלוקה תחת ידו של מלכה, פטור. ואם הוסיף לו עוד רצועה אחת ומת, הרי זה גולה.

יא. נתקלקל הלוקה באמצע המכות, פטור, שנאמר 'ונקלה', והרי כבר נקלה. ונחלקו תנאים בדבר: לרבי מאיר בין איש בין אשה לא נפטרו אלא אם נתקלקלו

ושנים לארבעה, שנאמר 'והפילו' (קורין בו 'והכפילו'. מהרש"א). ושתי רצועות של חמור עולות ויורדות בה, שנאמר 'ידע שור קונהו וחמור אבוס בעליו ישראל לא ידע' וגו', אמר הקב"ה, 'יבא מי שמכיר אבוס בעליו ויפרע ממי שאינו מכיר אבוס בעליו. ידה של הרצועה טפח ורחבה טפח וראשה מגעת על פי כריסו. לאביי מתקינים לכל אחד רצועה רחבה לפי גבו, ולרבא היה בה קשר, וקושרו או מרפהו לפי הצורך.

ג. ומכה שליש מכות מלפניו, ושתי שליש מלאחריו, שאמר 'והפילו השופט והכהו לפניו כדי רשעתו במספר', רשעה אחת מלפניו שתי רשעיות מאחריו. ואינו מכה אותו עומד ולא יושב אלא מוטה, שנאמר 'והפילו השופט'. ומגביה את הרצועה בשתי ידיו, ומכה בידו אחת בכל כחו. ומכה אותו על כרחו, שנאמר 'מכה רבה'.

ד. גדול שבדיינים קורא אם לא תשמור לעשות וגו' והפלא ה' את מכותך ואת מכות' וגו', 'ושמרתם את דברי הברית הזאת' וגו', וחותרם 'והוא רחום יכפר עון' וגו'. והשני מונה, והשלישי אומר הכהו. בזמן שמכה מרובה, מאריך. ובזמן שמכה מועטת, שאמדוהו לפחות, מקצר. ואם היה מכה מרובה ולא צמצם, וגמר להקריא ולא גמר להלקות, חוזר לתחלת המקרא.

ה. יבמה שנפלה לפני מוכה שחין, אין

סיכומי הדינים העולים ממסקנת הגמרא

רב אדא בר אהבה פסק הלכה בשם רב כר"ח בן גמליאל, ואע"פ שלא היינו בשמים לראות אם פטרוהו מכרת, מקרא אנו דורשין.

טז. מה אם העובר עבירה אחת נוטל נפשו עליה, העושה מצוה אחת על אחת כמה וכמה שתנינן לו נפשו, שמדה טובה מרובה ממדת פורענות. ולר"ש ממקומו הוא למד, שנאמר 'ושמרתם את חוקתי וגו' אשר יעשה אותם האדם וחי בהם', ולמדנו שכל היושב ולא עבר עבירה, נותנים לו שכר כעושה מצוה.

יז. ומה אם הפורש מדם, שנפשו של אדם קצה ממנו, מקבל שכר, הפורש מגזל ועריות שנפשו של אדם מתאוה להן ומחמדתן, על אחת כמה וכמה שיזכה לו ולדורותיו ולדורות דורותיו עד סוף כל הדורות.

יח. רצה הקב"ה לזכות את ישראל לפיכך הרבה להם תורה ומצוות, שנאמר 'ה' חפץ למען צדקו יגדיל תורה ויאדיר'.

יט. שלשה דברים עשו ב"ד של מטה והסכימו ב"ד של מעלה על ידם, ואע"פ שלא היינו בשמים, מקרא אנו דורשים.

ואלו הן: א) מקרא מגילה, שנאמר קימו וקבלו היהודים, קיימו למעלה מה שקבלו למטה. ב) שאילת שלום בשם (שאין איסור משום מוציא שם לבטלה, וי"א שחובה לשאול בשם), שנאמר בבוועז

ברעי, ולא אם נתקלקלו במים. לרבי יהודה האיש נפטר רק ברעי, ואשה נפטרת גם במים. לחכמים בין איש ובין אשה פטורים בין ברעי ובין במים.

יב. בין אם נתקלקל בהגבהה ראשונה שהמלקה מגביה ידו להכות, מחמת פחד, ובין אם נתקלקל בשניה, כלומר לאחר שהתחיל להכותו, פוטרים אותו. אבל אם נתקלקל קודם שהתחיל המלקה שום הכאה, אין פוטרים אותו.

יג. אמדוהו, שאם ילקה יתקלקל מיד ברעי, פוטרים אותו, שנאמר 'פן יוסיף ונקלה', אין נותנין לו מכה שיקלה עליה מיד. אבל אם אמדוהו שלא יתקלקל עד לאחר המלקות כשיצא מבית דין, מלקין אותו, שנאמר 'והכהו ונקלה', ולא שלקה כבר בבית דין.

יד. כפתוהו כדי להלקותו, ורץ מבית דין, פטור. נפסקה הרצועה, אם בהגבהה שניה נפסקה, פוטרין אותו, שכבר נקלה באותה הכאה שהכהו. אבל אם קודם שהכהו נפסקה, כשהרים ידו להכות, אין פוטרים אותו, שעדיין לא נקלה.

טו. חייבי כריתות שלקו, לרבי חנניה בן גמליאל נפטרו מכריתתם, שנאמר 'ונקלה אחיך לעיניך', כיון שלקה הרי הוא כאחיך. לרבי יוחנן חכמים חלוקים עליו, ולשיטתם לא נפטר מכרת ע"י מלקות. ולרב נחמן ורב אשי אינם חלוקים עליו.

סיכומי הדינים העולים ממסקנת הגמרא

עול מצות הרבה, אבל דורות האחרונים לא היו צדיקים כל כך, ואם באו לשמור כולן אין אדם שזוכה, לפיכך בא דוד והעמידן על אחת עשרה, כדי שיזכו אם יקיימו י"א מצות הללו. ואלו הן:

(א) הולך תמים, זה אברהם, שנאמר 'התהלך לפני והיה תמים'. (ב) פועל צדק, כאבא חלקיהו. (שנמנע מלומר שלום לחכמים בזמן עבודתו). (ג) דובר אמת בלבבו, כרב ספרא, שרצה אחד לקנות ממנו חפץ בשעת ק"ש, והוסיף עליו דמים, וכשגמר נתן לו בדמים שאמר תחילה. (ד) לא רגל על לשונו, זה יעקב אבינו, שלא רצה לשקר ואמר 'אולי ימושני אבי והייתי בעיניו כמתעתע'. (ה) לא עשה לרעהו רעה, שלא ירד לאומנות חברו. (ו) וחרפה לא נשא על קרובו, זה המקרב את קרוביו. (ז) נבזה בעיניו נמאס, זה חזקיהו שגרר עצמות אביו במטה של חבלים, שנבזה בעיניו מי שנמאס להקב"ה. (ח) ואת יראי ה' יכבד, זה יהושפט מלך יהודה שכשהיה רואה ת"ח היה עומד מכסאו ומחבקו ומנשקו, וקורא לו רבי רבי מרי מרי. (ט) נשבע להרע ולא ימיר, כרבי יוחנן שאמר אהא בתענית עד שאבא לביתי כנגד יצר הרע. (י) כספו לא נתן בנשך, שלא לקח אפילו רבית של גוי, כדי שלא ימשך להלוות לישראל ברבית. (יא) ושוחד על נקי לא לקח, כר' ישמעאל בר' יוסי, שלא רצה ליקח מאריסו אף על

ו'יאמר לקוצרים ה' עמכם', ומן השמים הסכימו ע"ז, שהרי המלאך אומר לגדעון ה' עמך גבור החיל'. (ג) הבאת מעשר לבית האוצר, שקנס עזרא שלא ליתנם ללויים, לפי שלא עלו עמו. וכן חזקיהו כשהלויים היו עובדים ע"ז, והסכימו מלמעלה, שנאמר 'הביאו את כל המעשר אל בית האוצר וגו' ובחנוני נא בזאת אמר ה' צבאות אם לא אפתח לכם את ארובות השמים והריקותי לכם ברכה עד בלי די', כלומר עד שיבלו שפתותיכם מלומר די.

כ. בשלש מקומות הופיע רוח הקודש: (א) בב"ד של שם, שאמר יהודה צדקה ממני, ואמרה בת קול ממני יצאו כבושים. (ב) בב"ד של שמואל, שאמר 'עד ה' ועד משיחו כי לא מצאתם בידי מאומה', ואמרה בת קול אני עד בדבר זה. (ג) בב"ד של שלמה, שאמר ליתן את הילד החי לאמו, ואמרה בת קול 'היא אמו'. ואע"פ שאין ראייה גמורה מן הכתובים קבלה היא.

דף כ"ד

א. תרי"ג מצוות נאמרו למשה, שס"ה לאוין כמנין ימות החמה, ורמ"ח עשה כנגד אבריו של אדם. שנאמר 'תורה צוה לנו משה מורשה', תורה בגימטריא תרי"א ציוה לנו משה, אנכי ולא יהיה לך מפי הגבורה שמענום.

ב. ומתחלה היו צדיקים והיו יכולים לקבל

סיכומי הדינים העולים ממסקנת הגמרא

אמר ה' שמרו **משפט** ועשו **צדקה**'.

ו. בא חבקוק והעמידן על אחת, שנאמר 'וצדיק באמונתו יחיה'.

ז. ארבע גזירות גזר משה רבינו על ישראל, ובאו ארבעה נביאים וביטלו: (א) משה אמר וישכון ישראל בטח בדד עין יעקב, כלומר כשיהיו צדיקים כעין יעקב. בא עמוס ואמר חדל נא מי יקום יעקב וגו', ניחם ה' על זאת. (ב) משה אמר ובגוים ההם לא תרגיע, בא ירמיה ואמר הלוך להרגיעו ישראל, שיהא להם מנוחה בגלותם. (ג) משה אמר פוקד עון אבות על בנים, בא יחזקאל וביטלה, הנפש החוטאת היא תמות. (ד) משה אמר ואבדתם בגוים, בא ישעיהו ואמר והיה ביום ההוא יתקע בשופר גדול וגו'.

ח. חכמים בכו כשראו כושים המשתחווים לע"ז יושבים בטח, ורבי עקיבא היה מצחק, כי אם לעוברי רצונו כך, לעושי רצונו על אחת כמה וכמה. וגם בכו כשיצא שועל מקודש הקדשים, כי מקום שכתוב בו 'והזר הקרב יומת' הלכו בו שועלים, ורבי עקיבא היה מצחק, כי מאחר שנתקיימה נבואתו של אוריה שירושלים תהא לעיים, בידוע שנבואתו של זכריה נתקיים, שיבנה המקדש במהרה בימינו. אמרו לו עקיבא ניחמתנו עקיבא ניחמתנו.

פי שהיה שלו, כדי להיות לו דיין.

והעושה אחת מכל אלה, לא ימוט לעולם. ולא עד שיעשה כולם, שלא נאמר 'עושה כל אלה'. וכמו 'אל תטמאו בכל אלה', שנטמא גם כשנגע באחת מכל אלה.

ג. בא ישעיהו והעמידן על שש: (א) הולך צדקות, זה אברהם אבינו, שנאמר 'כי ידעתיו למען אשר יצוה' וגו'. (ב) דובר מישרים, זה שאין מקניט פני חבירו ברבים. (ג) מואס בבצע מעשקות, כר' ישמעאל בן אלישע, שלא רצה ליטול ראשית הגז ממי שהיה רגיל ליתן מתנותיו לכהן אחר. (ד) נוער כפיו מתמוך בשוחד, כר' ישמעאל בר' יוסי. (מבואר לעיל). (ה) אוטם אזנו משמוע דמים, שאינו שותק כשמזלזלים בצורבא דרבנן. (ו) ועוצם עיניו מראות ברע, שאינו מסתכל בנשים כשעומדות על הכביסה. ועל כל אלו נאמר 'הוא מרומים ישכון' וגו'.

ד. בא מיכה והעמידן על שלש, שנאמר הגיד לך אדם מה טוב ומה ה' דורש ממך, כי אם עשות משפט, זה הדין. ואהבת חסד, זה גמילות חסדים. והצנע לכת עם אלקיך, זה הוצאת המת והכנסת כלה. אם על דברים שאין דרכן בצנעא אמרה תורה והצנע לכת, דברים שדרכן לעשותן בצנעא על אחת כמה וכמה.

ה. חזר ישעיהו והעמידן על שתיים 'כה

הדרן עלך אלו הן הלוקין וסליקא לה מסכת מכות למסקנא